

**YERLEŞİK VE GÖÇER YÖRÜKLER ARASINDAKİ YAPISAL
FARKLILIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI :
SARIKEÇİLİLER ÖRNEĞİ**

Gizem Koçak

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Oya Beklan Çetin

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şubat 2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

YERLEŞİK VE GÖÇER YÖRÜKLER ARASINDAKİ YAPISAL FARKLILIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI : SARIKEÇİLİLER ÖRNEĞİ

Gizem Koçak

Sosyoloji Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat 2006

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Oya Beklan Çetin

Türkiye’de, hala göçer durumda yaşayan 250 civarında Sarıkeçili ailesi bulunmaktadır. Yaklaşık 50 yıl öncesinde neredeyse bütün göçerler yerleşik düzene geçtikleri halde, bu grup halen göçer yaşamı sürdürmeye devam etmekte ve bu yönüyle de sosyolojik açıdan dikkat çekici bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu göçerlerin, geçiş yollarında ve otlak temininde, yerleşiklerle ciddi sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Buna rağmen ısrarla göçer yaşamlarını sürdürmeleri, olayı araştırılmaya değer kılmaktadır.

Göçer ve yerleşik toplulukların ilişki ve çatışmalarının da ele alındığı bu çalışmada, göçer Sarıkeçililer ile, aynı soydan gelen yerleşik Sarıkeçililer, yaşadıkları yerlerde araştırılmıştır. Araştırmanın temel eksenini, bu göçer ve yerleşik grupların üretim biçimleri oluşturmuş, ayrıca bununla bağlantılı olduğu ölçüde, aile içi ve aileler arası ilişkiler araştırılmıştır.

Göçerlerin ekonomisinin tek yanlı olduğu ve sadece keçiye dayalı hayvancılıktan ibaret bulunduğu, buna karşın yerleşik Sarıkeçililer’in ekonomisinin tarım, hayvancılık ve memuriyet gibi üç dayanağının bulunduğu görülmüştür. Bu farklılığa, yerleşik Sarıkeçililer’in daha yüksek refah ve eğitim düzeyleri eşlik etmektedir. Buna karşılık, aile içi ilişkilerin ve demokratik sayılabilecek aile içi karar verme süreçlerinin, ekonomik düzeylerden bağımsız olarak, göçer ve yerleşik gruplarda büyük benzerlik gösterdiği gözlenmiştir. Aileler arası ilişkilerde ise, göçer gruplarda

paradoksal bir biçimde bağımsız davranma, yerleşiklerde ise dayanışma eğilimlerinin olması dikkat çekicidir.

Halen göçer durumda olanların yerleşme sorunsalı ise oldukça karmaşık ve çok boyutludur. Kendi iç dinamikleriyle yerleşmeleri mümkün görünmemekte ancak, kendilerine ev, arazi ve hayvancılığı devam ettirebilmeleri için maddi destek verilmesi şeklinde uygun olanaklar sağlandığı takdirde, yerleşme eğiliminin öne çıkacağı anlaşılmaktadır.

ABSTRACT

In Turkey there exist still about 250 nomadic Sarıkeçili families. For about 50 years ago all nomads were settled but this group continues the nomadic life and as such presents itself as an interesting sociological phenomenon. These nomads have serious difficulties in passing and pasturing their animals. Nevertheless they insist on this way of life and this makes the phenomenon worth investigating.

In this work also relations and competitions between settled and nomadic people are considered and to this end nomadic Sarıkeçili families and settled families of the same Sarıkeçili origin are investigated on their native places. Production forms of the nomadic and settled families constitute the main concern of this work, but inner-familier and inter-familier relationships are also considered so far they have economic significance.

It was found that nomadic economy relies exclusively on goats, but settled economy had three pillars of agriculture, stock-breeding and government job. This has the consequence that the settled Sarıkeçili have a higher level of welfare and education. Relationships inside a family, which are rather democratic, do not differ much between nomads and the settled. In contrast to this and rather surprisingly, nomadic families behave independently from each other, whereas the settled families have a strong cooperation and solidarity with each other.

The question of settlement of the nomads is rather complex and multi-faceted. It seems improbable that they settle by their own inner dynamics, but if they get enough financial support enabling them to buy house, land and stock-breeding facilities, they might accept to settle.

ÖNSÖZ

Gizem Koçak

Bu tezin alan çalışmasının yapılmasını, büyük ilgisi ve fedakar desteği ile mümkün kılan “Sarıkeçililer Yardımlaşma ve Yaşatma Derneği” Başkanı Sayın Pervin Çoban’a,

Alan çalışması sırasında bana çadırlarını ve konutlarını açan, tüm sorduklarımı ve sormadıklarımı içtenlikle yanıtlayan göçer ve yerleşik Sarıkeçililer’e,

Çalışmalarına başladığım ilk günden son ana kadar, benden desteğini, ilgisini ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç.Dr. Oya Beklan Çetin’e,

Ve her zaman yanımda olan sevgili anne ve babama, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZGEÇMİŞ

Gizem Koçak

**Sosyoloji Anabilim Dalı
Yüksek Lisans**

Eğitim

Ls.	2002	Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Reklamcılık ve Halkla İlişkiler Bölümü
Lise	1997	Eskişehir Cumhuriyet Lisesi, Yabancı Dil Bölümü

Ödüller

2003-	En İyi Reklam Kampanyası Büyük Ödülü
	En İyi Basın Reklamı Birincilik Ödülü
	En İyi Medya Stratejisi Birincilik Ödülü

Stajlar

2003-	Doğan Magazin Grubu'nda (Doğan Burda Rizzoli) 1 ay süreyle staj
--------------	--

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Eskişehir-31.08.1980 Cinsiyet: Kız Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZGEÇMİŞ	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇERLER VE YERLEŞİKLER

1. GÖÇERLİK KAVRAMI	5
2. DÜNYADA GÖÇER ÇALIŞMALARI	9
2.1. Göçer – Yerleşik İlişkileri ve İskan	9
2.2. Ekonomik ve Teknolojik Boyut	18
2.3. Yerleşme Sürecinde Aile Yapısı	20
3. TÜRKİYE'DE GÖÇER ÇALIŞMALARI	21
3.1. Göçer ve Yerleşik İlişkileri	21
3.2. Sosyo – Kültürel ve Ekonomik Boyut	24
3.3. İnanışlar	26
4. GÖÇERLERLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN YÖNTEMLERİ	27
4.1. Türkiye	27
4.2. Dünya	31

İKİNCİ BÖLÜM

SARIKEÇİLİ GÖÇERLERİ İLE İLGİLİ ALAN ÇALIŞMASI

1. SARIKEÇİLİLER	33
2. GÖÇER SARIKEÇİLİLER'E ULAŞMA	33
3. OBA	34
4. GÖÇERLERLE İLGİLİ İLK İZLENİMLER VE YORUMLAR	35
5. GÖRÜŞMELER	36
5.1. Çadırlarla İlgili Ortak Gözlem ve Tespitler	36

5.2. Çadırlardan Bazı Bireysel Görüş ve Değerlendirmeler	39
5.3. Göçerlerin Yerleşme Sorunu	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YERLEŞİK SARIKEÇİLİLER ALAN ÇALIŞMASI

1. YERLEŞİK SARIKEÇİLİLER'E ULAŞMA	47
2. GÖRÜŞMELER	48
2.1. Burdur/Aziziye Köyü	48
2.1.1. Aziziye Köyü Kahvesindeki Genel Görüşme	48
2.1.2. Hanelerle Görüşme	51
2.2. Burdur/Eskiyere Köyü	53
2.2.1. Eskiyere Köyü Kahvesindeki Genel Görüşme	53
2.2.2. Hanelerle Görüşme	55
2.3. Isparta/Sarıhabalı Köyü	57
2.3.1. Sarıhabalı Köyü Kahvesindeki Genel Görüşme	57
2.3.2. Hanelerle Görüşme	59
2.4. Antalya/Merkez	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. GÖÇER VE YERLEŞİK SARIKEÇİLİLER'İN KARŞILAŞTIRILMASI	64
2. DÜNYADA YAPILMIŞ GÖÇER ÇALIŞMALARıyla BU ÇALIŞMANIN KARŞILAŞTIRILMASI	67
3. ÖNERİLER	69
SONUÇ	71
EKLER	72
KAYNAKÇA	92

GİRİŞ

Yok olmaya yüz tutmuş göçer yaşam üzerinde yapılmış akademik çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Önümüzdeki yakın dönemde son göçerlerin de yerleşmesiyle, Anadolu'daki göçer yaşamın tümüyle tarihe karışması yüksek bir olasılıktır. Bu nedenle, hem göçer-yerleşik ilişkisini sorgulamak, hem de “yerleşme-yerleşememe” sorunsalını çözümlmek için halen varolan göçerlerin doğrudan ve yaşadıkları yerlerde araştırılmaları gerekmektedir.

Türkiye’de, hala göçer durumda yaşayan ve bütün bir yılını kıl çadırda geçiren 250 civarında Sarıkeçili ailesi bulunmaktadır. Bu aileler, kışlak olarak Silifke-Gülnar-Aydıncık havalisini, yaylak olarak da Beyşehir-Seydişehir yayla ve dağlarını kullanmakta olup, kışlak ile yaylak arasındaki yolu deve ve traktörlerle bir buçuk ayda katetmektedir. Bu aileler, 6 aylık kışlak döneminde geniş arazilere yayılarak sabit konumda bulunmakta ve geriye kalan 6 ayın 3 ayını göçte, 3 ayını ise yazlakta sabit konumda bulunarak geçirmektedir. Göç sırasında, günde ortalama 5-6 saat yürümekte ve her gün yaklaşık 30 km. yol katetmektedirler. Sarıkeçili yörüklerinin neredeyse tamamı 50 yıl önce yerleşmiş bulunmaktadır. Buna rağmen bu grup, bütün yol geçişi ve otlak sorunlarını göğüsleyerek göçer yaşamı ısrarla sürdürmeye devam etmektedir.

Bu çalışmada, günümüz göçerlerinin halen yaşamakta oldukları temel sorunlara bakılmıştır. Bu bağlamda, dünyada ve Türkiye’de göçerlerle ilgili olarak yapılmış araştırmalar incelenmiştir. Diğer yandan, göçer ve yerleşik toplulukların yaşam temellerini ekonomik yapıları oluşturduğu için, göçerlerin ve yerleşiklerin üretim biçimleri Sarıkeçililer örneği temelinde araştırılmıştır. Bu amaçla, göçer gruptan 7 aileye göç yolları üzerinde, Karaman havalisinde, Hacıbaba Dağı yaylalarında ulaşılmış ve ailelerle tek tek derin mülakat yapılmıştır. Yerleşik Sarıkeçililer’e ise Burdur’un Aziziye ve Eskiye, ve Isparta’nın Sarıhabalı köylerinde ulaşılmıştır.

Görüşmeler, planlanan ekonomik inceleme, irdeleme ve karşılaştırmaların dışında, göçerlerin yerleşme sorunuyla da yüzleşmesine ve bu konunun da

tartışılmasına neden olmuştur. Sorunların çözülebilmesi için önce anlaşılmaları gerektiği gerçeği, burada da su yüzüne çıkmaktadır.

ARAŞTIRMANIN TEMEL PROBLEMİ

“Yerleşik durumdaki Sarıkeçili yörükleri ile halen yaşamlarını göçer olarak sürdüren Sarıkeçili yörüklerinin ekonomik yapıları ve üretim ilişkileri karşılaştırıldığında, ne gibi farklılıklar meydana gelmiştir?” sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Bu temel ekseninde şu iki soru da diğer önemli alt problemleri oluşturmaktadır;

1. Göçerlikten yerleşikliğe geçişte ekonomik yapının geçirdiği değişimler, yerleşikliğe özendirici ya da yerleşmekten caydırıcı yönler taşımakta mıdır?

2. Ekonomik üretim ilişkileri, göçer ve yerleşik topluluklarda farklı gruplaşmalara ve güç ilişkilerine yol açmış mıdır?

ARAŞTIRMANIN AMACI

Yaklaşık 50 yıl önce Anadolu'daki göçer yaşamın neredeyse tamamen sona ermiş olmasına rağmen, küçük bir Sarıkeçili yörükleri grubunun hala göçer yaşamı sürdürmekte olması, göçer-yerleşik sorunsalını incelemek için bulunmaz bir örnek oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı da, bu küçük örnek ve yaşamın en temel dinamiklerinden biri olan ekonomik yapı temelinde, iki yaşam sisteminin karşılaştırmasını yaparak, göçer yaşamın hala neden sürdürüldüğünü anlamaya çalışmaktır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yakın bir zaman içinde, kalan son göçer toplulukların da yerleşmesi oldukça yüksek bir olasılık olarak görünmektedir. Bu da, Anadolu'daki göçer yaşamın tamamen sona ermesi ve tarihe karışması anlamına gelmektedir. Diğer yandan, bu konuda

hazırlanmış akademik çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle, gerek göçer-yerleşik ilişkisini sorgulamak, gerekse de yerleşme-yerleşememe paradoksunu incelemek adına, halen göçer yaşamı devam ettiren son göçerleri, yaşadıkları yerlerde ve bir alan çalışması dahilinde araştırmak, bu araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Halen göçer durumda bulunan yörükler Sarıkeçili aşiretinden oldukları için, yerleşik yörükler de aynı aşiretten seçilmiştir. Ayrıca 250 civarında olduğu bilinen göçer ailelerden yedisine ulaşılarak görüşülmüştür. Yerleşik Sarıkeçililer'den ise, Burdur'un Aziziye ve Eskiye köyleri ile, Isparta'nın Sarıhabalı köyü olmak üzere üç köye ulaşılarak görüşmeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra, Antalya'da yerleşik iki kentli Sarıkeçili ailesiyle görüşülmüştür.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmada niteliksel yöntem kullanılmakta olup, saha çalışması yapılmıştır. Veri toplama aşaması, derin mülakat ve gözlem teknikleri uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni, yerleşik ve göçer Sarıkeçili yörükleridir. Araştırmanın örnekleme ise, göçerlerde 7 ve yerleşiklerde 8 aile, ayrıca yerleşiklerde 3 köyde toplu görüşme yapılan ve sayıları 4 ile 7 arasında değişen 3 gruptur.

Göçer Sarıkeçili ailelerinde Çadır 1'de 4 kişi, Çadır 2'de 5 kişi, Çadır 3'te 8 kişi, Çadır 4'te 7 kişi, Çadır 5'te 7 kişi, Çadır 6'da 5 kişi ve Çadır 7'de 4 kişi yaşamaktadır.

Yerleşik Sarıkeçili ailelerinde, Burdur/Aziziye Köyü'nde görüşme yaptığımız Hane 1'de 3 kişi, Hane 2'de 2 kişi, Burdur/Eskiye Köyü'ndeki Hane 1'de 3, Hane

2'de 5 kişi, Isparta/Sarıhabalı Köyü'ndeki Hane 1'de 2, Hane 2'de ise 4 kişi yaşamaktadır.

Antalya Merkez'de ise, 2 aile ile görüşme yapılmıştır, görüşme yapılan hanelerin ilkinde 2, ikincisinde ise 4 kişi yaşamaktadır. Bu 2 aile, Antalya ve Serik'te yapılan bazı ön görüşmelerde, Yörük dernekleri temsilcileri tarafından konu ile ilgili en doğru bilgileri verebilecek aileler olarak nitelendirildikleri için seçilmiştir.

Görüşmeler, bütün aile bireyleriyle gerçekleştirilmiştir.

VERİLER VE TOPLANMASI

Veriler, göçerlerde 7 çadırda, yerleşiklerde ise 6 köy evinde ve 3 köy kahvesinde ayrı ayrı yapılan ve EK-1'de verilen soruların baz alındığı görüşmelerle toplanmış bulunmaktadır. Bunun dışında, 2 kentli Sarıkeçili evinde de, ev sahiplerinin göçerlikle ilgili genel değerlendirmelerinin alınması anlamında veri toplanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇERLER ve YERLEŞİKLER

1. GÖÇERLİK KAVRAMI

Yerleşiklik-göçerlik bağlamında yaşam biçimlerine bakıldığında, farklı formlarla karşılaşılmaktadır. Bu formların sınıflandırılmasında kullanılan yaklaşımlar, yoğunlukla ikincil bulunan ya da daha çok önem verilen bazı özellikler nedeniyle farklılık gösterebilirler de, genel olarak aynı eksen etrafında dönmektedir. Birbirine yakın kavramların karıştırılmaması için ayırıcı özellikler üzerinde dikkatle durulması gerekmektedir.

Bir başka sorun dille ilgilidir. Dilimizde göçebelik, göçerlik, konar-göçerlik ve göçer-konarlık kavramları eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu durum, Türk Dil Kurumu sözlüğünde böyle olduğu gibi, Türkiye’de yapılan çalışmalarda da böyledir ve herhangi bir çalışmada bu terimlerin fark gözetilmeden kullanıldığı görülmektedir. İngilizcede, bu terimlerin hepsini karşılamak üzere “nomad” sözcüğü kullanılmaktadır ve bu sözcük dilimize yukarıdaki sözcüklerden herhangi biriyle veya doğrudan doğruya “nomad” olarak çevrilmektedir. Sözcükler kolektif bir kullanım evrimi sonunda ortaya çıkmakta ve terimlere dönüşmektedir. Ancak, bir sözcüğün bilimsel bir terime dönüşebilmesi için, anlamının daha sıkı bir şekilde belirlenmesi ve yakın başka terimlerle arasına bir mesafe konulması gerekmektedir.

Literatürdeki kavram kullanımına ve tanımlamalarına bazı örnekler vermek gerekirse, belli başlı tanımlamalardan birine göre, bir gruba “nomad” denilebilmesi için gerekli görülen özelliklerden biri, yayılması gereken sürülerinin olması ve periyodik olarak hareket halinde olmalarıdır. Bu harekete, grubun tamamının ya da hemen hemen tamamının katılması gerektiği belirtilmektedir. Bir diğer özellik olarak ise, ekonomilerine değinilmekte ve ekonomilerinin ağırlıklı olarak pastoral olduğunun, öncelikli olarak da kendi geçimlerine yönelik yapıldığının üzerinde durulmaktadır.¹

¹ Anatoly Khazanov, “Nomads and the Outside World”, (The University of Wisconsin Press, 1983), sf.16.

Bu noktada, pastoralizm kavramı üzerinde durmak gerekmektedir. Pastoralizm, ağırlıklı olarak yayılan hayvancılığa dayanan bir üretim biçimi olup, bunun bir sonucu olarak çayırarla, meralarla yani bir anlamda doğayla içiçe bir yaşam sürdürülmektedir. Literatürde, birkaç yazarın pastoralizm ile “nomad”lık ayırımına dikkatle değindiği görülmektedir.

Pastoralizm olmadan yaşanan “nomad”lığı çingeneler gibi gruplarla ele alan Dawn Chatty’nin² açıklamasına göre, “nomad”lık olmadan yaşanan pastoralizm ise bölgesel otlaklardan faydalanan ve evcil hayvanların ürünleri vasıtasıyla doğal bir ortamda yerleşik halde yaşayarak geçimlerini sağlamaya çalışan, yani toprak mahsulleriyle birlikte doğal otlaklardan da yararlanarak bir anlamda “hayvan çiftçiliği” yapan bir nüfusu ifade etmektedir.

Göçebelik ile pastoralizm arasında çok net bir fark olduğuna değinen bir başka yazar olan Charles Frantz’ın³ tanımlamasına göre, göçebelik düzenli bir fiziksel hareketliliği gerektirmekte, pastoralizm ise geçimlerinin çok büyük bir bölümünün evcilleştirilmiş hayvanlara dayalı olduğu bir yaşam şeklini ifade etmektedir.

Daha açık tanımlamalar kullandığı görülen Erhan Ersoy⁴ ise, mevsimlik göç örüntüsünün daimi yerleşim birimlerine dayanmadığı, konar-göçer tarzda büyük ölçüde hayvansal kaynaklara bağımlı yaşayan gruplarda görülen pastoralizmi, göçebe-hayvancılık ya da pastoral-nomadizm olarak tanımlamakta; kısmen tarımsal üretimin de söz konusu olması durumunda, tarımcı-göçebelik ya da agro-pastoralizm’den söz etmektedir.

Bu çalışmada Erhan Ersoy’un tanımı esas alınacak ve göçebe-hayvancılık yapanlar yani pastoral-nomadlar için kısaca “göçer”ler terimi kullanılacaktır. Kavram kargaşası yaratılmaması için, göçebe, konar-göçer veya göçer-konar sözcükleri

² Dawn Chatty, “The Pastoral Family and The Truck”, (Bergin Publishers, 1980), sf.82.

³ Charles Frantz, “The Open Niche, Pastoralism, and Sedentarization in the Mambila Grasslands of Nigeria”, (Bergin Publishers, 1980), sf.63.

⁴ Antropoloji Sözlüğü, (Bilim ve Sanat Yayınları, 2003), sf.679.

kullanılmayacaktır. Yinelenmeyen ve yerleşim yerinin bütünüyle değiştirilmesinin söz konusu olduğu göçmenlik, şüphesiz ayrı ve ilgi alanımız dışında bir kavramdır.

Benzer şekilde, yerleşik çingeneler bir tarafa bırakılacak olursa, diğer çingene gruplarında belli aralarla yer değiştirme söz konusudur. Ama onların da göçerliklerinden söz edilemez çünkü yayılan hayvancılığa dayalı üretim ve buna bağlı periyodik yer değiştirme söz konusu değildir.

Tekrar ifade etmek gerekirse, pastoral-nomadizm ya da göçerlikte iki önemli koşul söz konusudur:

- 1) Üretim biçimi olarak, yayılan sürülerle yapılan hayvancılık;
- 2) Sürünün ihtiyacına dayalı olarak, mevsimlere ve otlak durumuna göre periyodik bir yer değiştirme.

Bu kavram netleştirmesinden sonra, şimdi de önemli gördüğümüz bir husus üzerinde durulacaktır. Bazı yazarların, yukarıda belirtilen iki özelliğe ek olarak ileri sürdükleri bazı özellikler, aslında bu iki temel özelliğin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Khazanov'un⁵, bu iki koşula ek olarak ileri sürdüğü diğer koşulları ele alalım:

Khazanov, periyodik harekete grubun tamamının ya da hemen hemen tamamının katılması gerektiğini belirtmektedir. Oysa bu durum, belirtilen iki koşulun doğal bir sonucudur. Grubun birkaç bireyinin, hastalık ya da benzer sebeplerle grubun hareketine katılmadığı istisnai durumları bir kenara bırakırsak, grubun tamamı hayvanlarla birlikte hareket etmek zorundadır. Aksi halde, ya grubun önemli bir kısmı üretime katılmadan diğer grup üyelerine yük olurdu, ya da yerleşik olarak ve kendileri üretim yaparak geçimlerini sağlarsa grup bölünmüş olur ve yerleşen kısım göçer olmaktan çıkardı. Bu olgu, esasen düzenli olarak yaşanmaktadır ve bu şekilde göçerler yerleşik hale gelmektedir.

⁵ Anatoly Khazanov, **a.g.e.**, sf.16.

Khazanov'un⁶ belirttiği bir diğer özellik olan, ekonominin ağırlıklı olarak pastoral olması ve öncelikli olarak kendi geçimlerine yönelik yapılması, göçer tanımında bulunan iki koşul sağlandığında yine kendiliğinden ortaya çıkan bir durumdur. Çünkü başlıca üretim araçları hayvanlar olduğundan ekonominin hayvancılık ağırlıklı olması doğaldır. Diğer taraftan, sahip olunan sürülerin büyüklüğü zaten ancak kendi geçimlerine yetecek ölçekte olup, sağladıkları tek ciddi gelir hayvanlarının çoğalmasından gelmektedir.

Grup halinde hareketlilik ve yerleşiklik ise, birbirleriyle karıştırılmayacak kadar farklı iki olgudur. Göçerlerin 6 - 8 ay kışlaklarında yerleşik durumda bulunmaları onları yerleşik hale getirmez. Yerleşiklerin de, sık sık şehir değiştirmeleri ya da her yaz tatile gitmeleri onları göçer haline getirmez.

Göçerlik ve yerleşiklik, az veya çok sıklıkta yer değiştirmekten çok, üretim biçimiyle ilgilidir. Bir grubun göçer sayılabilmesi için mutlaka yayılan sürülerinin olması, üretimin bu sürülere dayanması ve bunun bir sonucu olarak periyodik bir hareketin söz konusu olması gerekir. Diğer bir deyişle, göçerler hayvanlardır. İnsanlar onlara eşlik etmektedirler.

“Hayvancılık+hareket”, göçerliğin olmazsa olmaz koşullarıdır. Yerleşik topluluklarda, göçerlerden çok daha fazla hayvan beslendiği ve hayvansal üretim yapıldığı halde, hayvanların yayılması ve buna dayalı olarak insanların da onların peşinden gitmesi söz konusu olmadığından göçerlikten bahsedemiyoruz. Aslında bu anlamda, yerleşikler hayvancılığı da göçerlerden daha iyi yapar hale gelmişlerdir. Ancak, burada üretim biçimindeki değişikliğe bağlı olarak yaşam biçiminde de bir değişiklik yaşanmıştır. Tarihe karışan hayvancılık değil, bir üretim biçimi ve onun belirlediği bir toplumsal sistemdir.

Alan çalışmamızın konusunu oluşturan Sarıkeçili yörükleri ise, pastoral-nomadizm ya da göçerlik tanımının özelliklerini tam olarak taşımaktadır. Çünkü,

⁶ Anatoly Khazanov, **a.g.e.**, sf.16.

geçimleri tamamen hayvancılığa dayalı olup, periyodik bir hareket halinde, kışın kışlaklara, yazın ise yaylaklara göç ederek yaşamaktadırlar.

2. DÜNYADA GÖÇER ÇALIŞMALARI

2.1. Göçer - Yerleşik İlişkileri ve İskan

Dünyada göçerlerle ilgili yapılmış pek çok çalışma bulunmaktadır ve bu çalışmaların ele aldıkları göçer toplulukların, coğrafi olarak geniş bir yelpazeye yayıldığı görülmektedir. Göçerlerin hızla gelişen teknolojiye ve modernleşen dünyaya ne şekilde bir uyum sağlayacakları ve nasıl ayakta kalmaya devam edecekleri önemli bir tartışma konusudur.

Yapılan çalışmalarda, göçerler için ne tür bir modernizasyonun en uygunu olacağı sorusunun pek çok hükümet tarafından tartışıldığı görülmektedir. Hükümetlerin genellikle bu sorunun asıl muhatapları olan göçerleri dinlemeden kararlar almayı tercih ettikleri ve göçerlerin de alınan bu kararların tüm sonuçlarıyla yüzleştikleri belirtilmektedir. Ancak, göçerlerin de karar alma sürecine katılmaları halinde bir çözümün bulunabileceği öne sürülmektedir.⁷

Toplumun bu üyelerinin yani göçerlerin, ya da bir başka deyişle kültür taşıyıcılarının kaderini ve geleceğini şekillendirmek açısından, birtakım örgüt ve kurumların, göçerlerin yerleşik düzene adaptasyonu konusunda kaynak sağlayabileceği dile getirilmektedir. Yerleşik bir düzene geçiş yapan ve artık hayvancılıkla uğraşmayan bireylerin göçer hayat tarzındaki bilgi, beceri ve yeteneklerini kaybetmedikleri belirtilmekte, aşiret gibi kemikleşmiş çok önemli yapılarda, kaynakları toplu olarak kullanma alışkanlığının, grup halinde çalışmanın ve aynı bölgelere yerleşme tercihlerinin devam ettiği ifade edilmektedir.⁸

Yerleşik düzene geçişin, bütün göçer gruplarda çeşitli sıklıklarda meydana gelen bir süreç ve bir kültür sorunsalı olarak ele alındığı bir başka görüşte ise, göçerlerin bir

⁷ Anatoly Khazanov, "Pastoralists in the Contemporary World: The Problem of Survival", (Sussex Academic Press, 1998), sf.12.

⁸ Philip Carl Salzman, "Process of Sedentarization as Adaptation and Responce", (Bergin Publishers, 1980), sf. 17-18.

politik taktik olarak yerleşmeye zorlanması ile kendi rızalarıyla yerleşik hale gelmeleri arasında fark olduğu belirtilmektedir.⁹

Yerleşik düzene geçişin geçmiş zamanlara göre daha zor hale geldiği ifade edilmekte, günümüzde yerleşmeye mecbur bırakılan göçerlerin tarım yapacak alan konusunda daha fazla sorun yaşadığı ve tarımla uğraşanlarla haksız bir rekabet yaşamak durumunda kaldıkları vurgulanmaktadır. Geçmişte, başarılı şekilde yerleşik düzene geçişlerin, genellikle göçerlerin tarım için elverişli alanlara göç etmesi ve kuru tarım yapmaya uygun bölgelerdeki arazilere el koymaları şeklinde olduğu belirtilmektedir. Fakat günümüzde bu imkanın bulunmadığı ve yerleşmeye zorlanan göçerlerin, işlenmeye uygun toprakların kısıtlı, dolayısıyla da kaynakların sınırlı olması nedeniyle tarımla uğraşanlarla rekabet yaşamak durumunda kaldıkları dile getirilmektedir.¹⁰

Yerleşik düzene geçiş, daha göçer bir hayattan daha az göçer yani yerleşik düzene daha yakın bir hayat tarzına doğru giden sosyo-kültürel bir değişim olarak ele alındığında, bu sürecin, göçer topluluğun örgütsel yapısında, faaliyetlerinde ve ideolojisinde birtakım değişim ve dönüşümlere yol açtığı ve bunun da, toplumun kurumsallaşmış unsurları ve geleneksel pratikleri ile bir gerilim içinde meydana geldiği öne sürülmektedir.¹¹

Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşamakta olan göçerlerin yerleşik düzene geçiş süreçleri, bu süreçlerin etkileri ve başarılı olup olmadıklarına bakıldığında, karşımıza farklı örnekler çıkmaktadır. Bazı hükümetler tarafından yerleştirme politikası uygulandığı ve göçer hayat tarzına bir son verilmeye çalışıldığı görülmekte, dolayısıyla göçerlerin kendi yaşamlarını devam ettirme konusunda yeterli başarıya ulaşamamaları sonucuyla karşılaşılmaktadır. Bu duruma verilebilecek örneklerden biri, Suudi Arabistan'da yaşamakta bulunan Bedeviler'dir:

⁹ Nina Swidler, "Sedentarization and Modes of Economic Integration in the Middle East", (**Bergin Publishers,1980**), sf.21.

¹⁰ Anatoly Khazanov, "Pastoralists in the Contemporary World: The Problem of Survival", (**Sussex Academic Press, 1998**), sf.16-17.

¹¹ Salzman, **a.g.e.**, sf.1-2.

Suudi Arabistan'daki siyasetin, göçerlerin dünyası ile yerleşiklerin dünyası arasındaki mücadeleyi yansıttığı ve son yıllarda Batı'dan alınan "kalkınma" düşüncesinin Bedeviler'in refahları konusundaki beklentilerine çok da cevap vermediği öne sürülmektedir. Suudi hükümetinin göçer gruplar için hatırı sayılır bir bütçe ayırdığı fakat bu yatırımların istenilen sonuçları getirmediği, Suudi hükümetinin ise bu başarısızlığı, Bedevilerin üretken olmamalarına bağladığı şeklinde bir değerlendirme yapılmaktadır. Arap Bedevileri konusunun pek çok yerde benzerleriyle karşılaşılabilecek durumlardan yalnızca bir tanesi olduğu dile getirilmekte, hükümetin göçerler üzerinde onları yerleştirerek sağladığı kontrolü, "verimlilik" adı altında haklı çıkarma çabası içinde olduğu iddia edilmektedir.¹²

Yerleştirme programlarının hükümetler açısından her zaman başarıya ulaşmadığı ve istenilen sonucu vermediği de görülmektedir. Hükümet tarafından planlı bir şekilde başlatılan yerleştirme programlarına örnek olarak, İsrail hükümetinin 30 yıl önce Bedevileri yerleştirmek için başlatmış olduğu program gösterilebilir: Bu programın, geçen zaman içinde ne derecede başarılı olduğu tartışmasında, Negev'deki Bedeviler ile hükümet arasındaki sorunların 4 temel alanda odaklandığı belirtilmektedir. Bunlar; alan sahipliği, yasadışı köyler, geleneksel otlatma uygulamalarının devam ediyor olması ve planlanan yerleşimlerde iş fırsatları yaratımı konusundaki sorunlar olarak sıralanmaktadır.¹³

Yerleştirme programına bakıldığında ise, İsrail'deki Bedevi yerleşimlerinin, kendiliğinden ve planlanmış yerleşimler olmak üzere ikiye ayrıldığı, kendiliğinden gelişen yerleşimlerin çadırdan teneke veya tahta barakalara ya da taş evlere geçiş şeklinde olduğu, geniş alanlara yayıldığı, bu alanların da İsrail devletinin daimi yerleşim olmasını tercih etmediği alanlar olduğu üzerinde durulmakta ve bu yerleşimlerin aşiret şeklinde, plansız ve hizmetlerden yoksun olduğu belirtilmektedir.

¹² Ugo Fabietti, "Coping with Change in Arabia : The Bedouin Community and the Idea of Development", (Sussex Academic Press, 1998), sf.56.

¹³ Arnon Medzini, "Bedouin Settlement Policy in Israel, 1964-1996", (Sussex Academic Press, 1998), sf.58-59.

Planlanmış yerleşimler ise, İsrail devleti tarafından yapılandırılan, iskan yoğunluğunun düzenlendiği, modern ve tüm temel ihtiyaçların karşılandığı yerler olarak tanımlanmaktadır. Bugün, yerleştirme projesinin üzerinden 30 yıl geçmiş olmasına rağmen, Negev’de hükümetin halen bir çözüm bulamadığı yüzlerce kontrolsüz yerleşim yeri bulunduğu ve Bedevi nüfusunun giderek artmakta olduğu belirtilmektedir.

Yerleştirme sürecinde, politik, ekonomik, coğrafik ve sosyolojik faktörlerin çeşitli düzeylerde etkili olduğu ve bu etkilerin de zamana ve mekana bağlı olarak değiştiği vurgulanmaktadır. Başlangıçta, herhangi bir plandan yoksun, kendiliğinden bir yerleştirme modelinin uygulandığı fakat daha sonra devletin Bedeviler’i planlanmış yerleşimlere yöneltme kararı aldığı ve gereken düzeyde hizmeti sağladığı belirtilmektedir. Fakat buna rağmen Bedeviler’in kültürel ve sosyo-ekonomik ihtiyaçları konusunda yetersiz kaldığı için bu planın da başarısız olduğu vurgulanmaktadır.

Bedeviler’in yerleştirilme sürecine bakıldığında, İsrail hükümetinin kendiliğinden yerleşme problemiyle başa çıkmakta başarısız olduğu sonucuna varılmakta, yasadışı yapıların ve inşaatların sayısında artış yaşandığı ve planlamacıların Negev’deki Bedevi yerleşimlerinde artış yaşanmaya devam edeceği gerçeğiyle yüzleşmeleri ve bunu hesaba katarak hareket etmeleri gerektiği ifade edilmektedir.¹⁴

Mısır’da yaşamakta olan Bedeviler açısından duruma bakıldığında ise, bir yandan geleneksel ve bağımsız bir yaşam tarzına sahip olan ama diğer yandan da modern bir hayata adaptasyon süreci yaşamakta bulunan bir grupla karşılaşmakta ve böyle bir geçişin ve gelişimin ne derecede yapıcı ve yıkıcı olduğu tartışılmaktadır.

Bedeviler’in Mısır’da yaşamakta bulunan diğer nüfusun aksine, sosyal sorunlarını devlet otoritelerinden bağımsız olarak çözdüğü, ekonomik ve teknik sorunları için ise (özellikle de eğitim konusunda) kurumların desteğini kabul ettikleri belirtilmektedir. Bedeviler’in asıl çözmek istedikleri sorunlarını, onların günlük yaşamlarını ilgilendiren sorunların oluşturduğu, bunun dışında kalan konuşmalarla ilgilenmedikleri vurgulanmaktadır. Bedevi toplumlarına yaklaşım biçiminin hassas

¹⁴ Arnon Medzini, **a.g.e.**, sf.59-65.

olması ve onların ciddiye alınması, gerçek ihtiyaçlarına ve sorunlarıyla baş etme şekillerine saygı duyulması ve günlük problemlerini çözerken destekte bulunulması gerektiği belirtilmektedir.¹⁵

Bunun yanı sıra, antropologlar ile devletin, birbirlerine oldukça faydalı olabileceği vurgulanmaktadır. Devletin, antropolojik çalışmalara ve tanımlamalara bakarak Bedeviler’i daha iyi anlayabileceği, antropologların da devlet desteği ile gerçekleştirilen çalışmaların daha fazla farkında olarak devlet uygulamaları ile bir halka oluşturabilecekleri ve böylelikle daha yapıcı ve olumlu gelişmeler elde edilebileceği savunulmaktadır.¹⁶

Devletin Bedeviler’e bakışının diğer vatandaşlara bakışından daha farklı olduğu, Bedeviler’in ülkenin tüm diğer vatandaşları gibi demokratik kurallara boyun eğdirildiği fakat tamamen devlete entegre edilmedikleri belirtilmektedir.

Bedeviler’in bireyler olarak bir yandan kendi geleneksel Bedevi sistemleri, diğer yandan da devlet sistemi gibi iki farklı sistemle iyi geçinmek durumunda olduklarından, göçer bir hayattan yerleşik hayata ne kadar çok dönüş olursa, Bedeviler’in, kaçındıkları “devletin yasal sistemleri”ne o kadar dahil olacaklarından bahsedilmektedir. Aile liderlerinin, geleneklerini değiştirmek istemedikleri ve yerleşik düzene geçmeden önceki değerlerini ve davranış biçimlerini korumak için uğraş verdikleri, dolayısıyla da yerleşme sürecinin yol açtığı ekonomik ve sosyal değişikliklere rağmen, Bedeviler’in daha büyük bir topluma entegre olma açısından uzun bir yolları olduğu ifade edilmektedir.¹⁷

Karşılaşılan bazı örneklerde ise, yerleştirme sürecinin çok yıpratıcı ve düşündürücü sahnelere yol açtığı görülmektedir. Bu örneklerde, devletin zor kullanarak göçerleri yerleştirmeye ve bu yaşam şeklini sonlandırmaya çalıştığı göze çarpmaktadır.

¹⁵ Helmut Danner & Maha El-Rashidi, “Continuing Education and Community Development for Bedouin”, (Sussex Academic Press, 1998), sf. 68-77.

¹⁶ Aynı, sf.68-77.

¹⁷ Joseph Ginat, “The Presevation and Change in Bedouin Societies in Israel”, (Sussex Academic Press, 1998), sf.192.

İran'ın Luristan bölgesinde yaşananlar, bu zorunlu iskanlara önemli bir örnek oluşturmaktadır:

13. ve 14. yüzyıllardaki Moğol saldırılarında yöredeki şehirlerin yıkılması ve tarım düzeninin tahrip edilmesinden sonra, Luristan'a göçerlerin yayıldığı ve 20. yüzyıl başlarına kadar bir anlamda kendi başlarına yaşadıkları ifade edilmektedir. Ancak 1920'lerde ve 30'larda Rıza Şah zor kullanarak, geçiş yollarını kapatarak, çadırlarını toplatıp yakarak Luristan göçerlerini yerleşmeye zorlamıştır. II. Dünya Savaşı ve sonrasının getirdiği geçici bir rahatlama sonra, bu defa Şah Rıza Pehlevi 1962'de başlattığı toprak reformuyla, Luristan göçerlerini tekrar ve kalıcı olarak yerleşmeye zorlamıştır. Tarımda başarılı olamayan göçerler yöredeki iki şehre göçmüşler, 1979 İslam devrimi öncesinde Şah'a karşı faaliyetlere katılmışlardır.¹⁸

Rıza Şah'ın zorunlu yerleştirme politikasına tabi tutulan bir diğer grup ise, yine İran'da yaşamakta bulunan Basseri aşiretidir. Güney İran'ın göçer topluluklarından Khamseh konfederasyonunun Basseri aşireti, 3000 civarında çadırdan ve yaklaşık 16.000 kişiden oluşmakta ve birinci dil olarak farsça konuşmakla beraber, aralarında farsça-türkçe ve farsça-arapça konuşan iki-dilli aileler de bulunmaktadır. 100 yıl kadar önce daha büyük olan bu aşiret, diğer İran göçerlerine benzer şekilde 1930'lu yıllarda Rıza Şah tarafından zorla yerleştirilmiş, 1941'de Rıza Şah'ın tahtını terketmesiyle büyük ölçüde göçerliğe geri dönmüştür.¹⁹ (Araştırma 1958'de yapıldığı için, 1962'deki Şah Rıza Pehlevi tarafından başlatılacak ikinci yerleştirme dalgasının öncesindeki durum ifade edilmektedir.)

Şah Rıza Pehlevi'nin iskan politikasına cephe almaları ve Humeyni tarafından, İslam Devrimi yapıldıktan sonra, "Devrimin Mücevherleri" olarak nitelendirilmeleriyle dikkat çeken bir grup da, bugün artık yerleşik duruma geçmiş Doğu Azerbaycan'daki Shahsevan ("Şah seven") göçerleridir. Bu göçerlerin 500 yıla yayılan tarihlerinde, önce Safeviler'in, daha sonra 1790-1925 yılları arasında İran'ı idare eden Kacar hanedanının yanında yer aldıkları, II. Dünya Savaşı sonunda da Azerbaycan'ı işgal eden Rusya'ya karşı bir İran yurtseverliği içinde savaştıkları belirtilmektedir. Ayrıca, göçer

¹⁸ Inge Demant Mortensen, **Nomads of Luristan**, (The Carlsberg Foundation, 1993), sf. 377-380.

¹⁹ Fredrick Barth, **Nomads of South Persia**, (Little, Brown and Company, 1961), sf.1-10.

fenomeninin analizinde, “Devlet gücü, göçer beyleri ve normal göçerler” üçgeninin daima bir arada ele alınıp, bunlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi gerekliliğinin üzerinde durulmaktadır.²⁰

İran hükümeti tarafından yerleştirilmeye çalışılan bir başka gruba örnek olarak ise, sayıları 400 bin civarında ve birinci dilleri Türkçe olan Kaşkay'lardan Kermezi boyu verilebilir. Bu boyun lideri olan Borzu Kermezi'nin yanında bulunularak, O'nun şahsında bir boyla, O'nun beyi arasındaki ilişkilerin ve sorunların gözlenme olanağının bulunduğu bu araştırma sonucunda, 1970-71'de İran hükümetinin Kaşkay'ları kontrol altına alma çalışması nedeniyle bunalımlı bir dönem geçiren bu boyun, sonunda beye bağlılığını hükümet lehine yitirdiği, beyin boyu üzerindeki otoritesini kaybettiği ifade edilmektedir.²¹

Genel olarak, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki hükümetlerin pastoral hayatla ilgili genel kanısının, bu hayatın devletin ekonomik ve sosyal gelişimi önünde büyük bir engel teşkil ettiği yönünde olduğu belirtilmektedir. Özellikle Orta Doğu'daki merkezi hükümetlerin, yerleşik halde yaşamayan aşiretleri genellikle ulusal bir sorun olarak gördüklerine değinilmekte, aynı zamanda, pastoralizmin, ilerleme karşıtlığıyla özdeşleştirildiği, sağlık, eğitim ve tarımsal reformlarda izlenen siyasetlerin, pastoral nüfus tarafından engellendiğinin düşünüldüğü dile getirilmektedir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki yerleştirme şekillerinin genel özelliğinin, tarımsal alanların durumunu gözden geçirip dikkatlice düşünmeden, pastoral bir hayat yaşamakta olanları, çiftçilere dönüştürmek şeklinde olduğu belirtilmektedir.²²

Orta Doğu'daki büyük göçer kitlelerin zorlama yoluyla yerleştirilme çabalarının, tarihsel olayların bir tekrarı niteliğinde olduğu ve bu tarz çabaların çok düşündürücü direnişlere sahne olduğu, bu yüzyılda, göçerlerin politik gücünün sürekli olarak aşındırıldığı ve bunun İkinci Dünya Savaşı'ndan beri hızlandırılan bir süreç haline geldiği dile getirilmektedir. Bunun sonucunda meydana gelen ve çağdaş göçerliği

²⁰ Richard Tapper, **Frontier Nomads of Iran**, (Cambridge University Press, 1997), sf.315-348.

²¹ Lois Beck, **NOMAD A year in the Life of a Qashqa'i Tribesman in İran**, (University of California Press, 1991), sf.1-5.

²² Dawn Chatty, **a.g.e.**, sf.81-94.

tarihsel göçerlikten ayıran bir takım farklılıklar olarak, pazara dayalı işlere çok daha fazla bir bağımlılığın oluştuğu, ama diğer yandan da tarımsal sektördeki üretimin çeşitlenerek arttığı belirtilmektedir.²³

Resmi olarak devlet desteği almadan, bölgesel ekonomiye ve devlete entegre olmayı başarmış göçer gruplar da bulunmaktadır. Bununla ilgili bir örnek olarak, Suriye-Lübnan sınır bölgesinde yaşayan bir Bedevi göçebe grubu olan Al-Fadl ve Al-Hassana ailelerinin entegrasyon süreci verilebilir. Bu entegrasyonun gerçekleşmesinde bu ailelerin hayat tarzlarında, pastorallikten tarıma doğru tam bir dönüşüm olmamasının etkisinin bulunduğu belirtilmektedir.²⁴

Başarılı bir şekilde yerleşik düzene geçiş yapan bir başka göçer grup örneğiyle ise Nijerya'da karşılaşmaktadır. Bu örnek üzerinden, yerleşik düzene geçiş sürecinin, merkezi hükümetlerden ziyade gönüllü bir takım örgütler ve araçlar tarafından desteklendiğinde ve yönetildiğinde daha çok başarı sağlayabileceği görüşü ileri sürülmektedir.

Bir yerleşim programını yürütürken, daha önce yerleşmiş ya da en azından yerleşik düzene yüzleşmiş olan kişilerle işbirliği yapmanın, programın başarısı açısından anahtar faktörlerden biri olabileceği belirtilmektedir. Benzer şekilde, programı yürütmeye başlamadan önce bu insanların kendilerine ya da çevrelerine ait deneyimlerini dikkatli bir şekilde analiz etmenin çok büyük yararlar sağlayabileceği ifade edilmekte, böyle bir çalışmayı yürüten kişilerin, ekosistem yaklaşımı çerçevesinde düşünüp hareket edebilecek, farklı disiplinlerden uzmanlar olmasının önemine dikkat çekilmektedir.²⁵

Yerleşik düzene geçişin, tercihen pek çok mezhebin birarada yaşamakta olduğu bir alanda gerçekleşmesinin, insanların dini ve etnik komşuluklarla uyumlu bir ilişki geliştirmesi açısından faydalı olacağı ileri sürülmektedir. Yerleşmenin yapıldığı alanda, yeni gelenlere maddi varlıklarını herhangi bir tehlikeye sokmadan değerlendirebilme

²³ Nina Swidler, **a.g.e.**, sf.30.

²⁴ Dawn Chatty, **a.g.e.**, sf.81-94.

²⁵ Charles Frantz, **a.g.e.**, sf.77.

açısından yeterli fırsatların sunulmasının ya da bazı bireylerin çeşitli pazarlardaki yatırımlarını devam ettirmelerine izin verilmesinin önemli olduğu dile getirilmektedir. Ayrıca, bazı bireylerin yerleşim planlarından geri çekilme isteklerine, açıkça belirtilen ve akla yatkın koşullar dahilinde izin verilmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.²⁶

Nijerya örneğine benzer şekilde, hükümetlerin yerleştirme süreci içinde aşamalı bir yumuşama gösterdiği örnekler de bulunmaktadır. Sibiryaya yerlilerinin durumu incelendiğinde, Sibiryaya'nın Rus koloni sistemi içine girdiği dönemlerde, Rus yetkililerinin, Kuzey Kutbu'ndaki Avrupalı yetkililerin aksine, Sibiryaya yerlilerini yerleşik düzene geçmeye daha az teşvik ettikleri belirtilmektedir. Diğer taraftan ise, Rus yetkililerinin, sisteme sadık, bir çeşit yeni ve seçkin yerliye dönüştürmeye çalıştıkları zengin ve güçlü, yerli rengineyi sahiplerini oldukça destekledikleri, bunun da rengineye dayalı göçerler ve büyük sürü sahipleri açısından çok güçlü ve değerli bir grup yarattığı dile getirilmektedir. Bu eğilimin, Sibiryaya'da yeni Rus hükümeti kurulduğunda dramatik bir şekilde durduğu, yeni rejimin ise göçerleri yerleşikliğe teşvik eden çok net bir strateji belirlediği ifade edilmektedir. Öncelikle zengin sürü sahiplerinin elenmesiyle başlayan bu sürecin 1950'lerden sonra küçük köyleri ve göçer kamplarını kapatmak şeklinde görülen geniş çaplı bir siyasete ve sosyal bir mühendisliğe dönüştüğü belirtilmektedir. 1970'lere gelindiğinde ise, göçerliğin, herşeyden önce profesyonel bir meslek olarak görülmeye başlandığı, rengineyi yetiştiriciliği ya da kürk avı gibi faaliyetlerin yerel ve merkezi ekonomiler için büyük önem taşımasından dolayı da hayatta kalmaya devam ettiği vurgulanmaktadır.²⁷

Hükümetin baskılarındaki aşamalı bir yumuşamayla, yerlileri tekrar diriltme düşüncesinin ortaya çıktığı ve 1991-92 yıllarında Sovyet ekonomisinin çöküşünün, Sibiryaya'daki yerliler ve pastoral hayat tarzı için yeni uyanışlara sebep olduğu ifade edilmektedir. Bu yeni eğilimin, Sibiryaya yerlilerini Sovyet öncesinin geleneksel göçerliğine geri döndürebilme ihtimalinin oldukça fazla olduğu belirtilmektedir.²⁸

²⁶ Charles Frantz, **a.g.e.**, sf.77.

²⁷ Igor I. Krupnik, "Understanding Reindeer Pastoralism in Modern Siberia: Ecological Continuity versus State Engineering", (**Sussex Academic Press, 1998**), sf. 237-239.

²⁸ Aynı, sf. 238.

Hükümetlerin göçerlerle ilgili olarak daha ılımlı yaklaşımlar sergilediği örneklerden birine de Madagaskar'da rastlanmaktadır. Madagaskar'daki göçerlerle hükümet arasındaki ilişkilere bakıldığında, hükümetin, göçerlerin doğal parklardaki ve rezerv bölgelerindeki ürünlere ve geleneksel kaynaklara girişine sınırlama getirmeye çalıştığı ama bunun uygulanması zor bir siyaset olduğu, bu nedenle de bu bölgelere temsilciler göndererek insanların çevre farkındalığını ve eğitim düzeylerini artırmayı denediği gözlenmiştir. Bu faaliyetlerin, yeni ve akılcı bir doğal üretimi geliştirmeyi hedeflediği belirtilmektedir.²⁹

Bir tarafta Madagaskar'ın dünyanın hiçbir yerinde olmayan egzotik alanları ve korunması gereken doğal çevresi olduğuna, diğer tarafta ise Madagaskar göçerlerinin sık sık yanlış anlaşılma ve unutulmuş insanlar olduğuna dikkat çekilmektedir. Pek çok doğal bölgenin park ve koruma alanı haline getirildiği, bunun çevre için olumlu etkileri olurken bazı göçer gruplarının da bundan olumsuz etkilendiği dile getirilmektedir.

Bu problemin çözülmesi için öncelikle göçerlerin niyetlerinin ve faaliyetlerinin ne olduğunun anlaşılması yolunda hükümetçe girişimlerde bulunulduğu ve sonrasında da, karar alma sürecinde onların bilgi ve fikirlerinin de gerekli olduğunun anlaşıldığı belirtilmektedir.³⁰

2.2. Ekonomik ve Teknolojik Boyut

Göçerlerde yerleşme süreci içerisinde meydana gelen ekonomik değişimlere ya da ekonomik yönden karşılaşılan sorunlara bakıldığında, göçerlik ve yerleşiklik arasında meydana gelen dönüşümlerin mutlak bir kırılma içermediği, gerek göçer gerekse de göçer olmayan ekonomilerin çoğunun çok çeşitli kaynaklara dayalı olduğu belirtilmektedir.³¹

Modernizasyon süreci içinde, bir takım teknolojik gelişmelerin göçer topluluklarının yaşamlarına da yansıdığı belirtilmektedir. Göçerlerdeki en büyük değişimin teknolojik yönde olduğu, vazgeçilmezleri olan develerin yerini motorlu

²⁹ Jeffrey C. Kaufmann, "The Cactus Was Our Kin", (Sussex Academic Press, 1998), sf.137-138.

³⁰ Aynı, sf.137-138.

³¹ Philip Carl Salzman, a.g.e., sf.6-7.

taşıtların almaya başladığı, gelişen ve hızlanan iletişim teknolojilerinin göçerleri de etkilediği ifade edilmektedir.³²

Örneğin bazı Bedevi gruplarda, traktörün, ikinci derecede veya teknolojik açıdan destekleyici bir alet olarak kullanılmaya başlandığı, bunun her ne kadar pastoralizmin gelişimi açısından olumlu bir gücü olsa da, pastoral aile yapısındaki değişiklikleri de beraberinde getirdiği üzerinde durulmaktadır. Traktör taşımacılığının, özellikle sosyal organizasyonlarında bir takım değişikliklere neden olduğu ifade edilmektedir.³³

Hem tarım hem de hayvancılık alanında, bu iki üretim biçimini de harmanlayarak pazar odaklı bir üretime başlama imkanı bulmuş olan Bedevi gruplarının durumunun oldukça iyi olduğu da dikkati çeken görüşler arasında yer almaktadır.³⁴

Teknolojik gelişmelere oldukça açık bir başka göçer grup örneği olarak ise, hareketliliğin esas olduğu, çok kaynaklı ekonomiye sahip, çeşitli iş alanlarında hisselerine sahip olan ya da yarı zamanlı çalışabilen Arap göçerleri karşımıza çıkmaktadır. Bu göçerlerin yaygın bir özelliği olarak, değişen ve gelişen teknolojiler, pazarlar ve talepler karşısındaki esneklikleri ile dikkat çeken bireysellikleri gösterilmektedir. Önemli konulardaki karar ve seçimlerde her ne kadar grubun başındaki kişi rehberlik etse de, her bireyin kendine ait bir yaşama, parasını idare etme ve kendi pazarını yaratma şekli olduğu ifade edilmektedir.³⁵

Arap göçerlerinin, kendi sosyo-ekonomik sistemlerinde, devlet sisteminde olmayan bir devamlılığın olduğunu vurguladıkları ve bunun sebebini de katı bir ahlaki düzene sahip olmalarıyla açıkladıkları belirtilmektedir. Ekonomik ve politik iklimler değiştiği sürece, göçerlerin de değişmeye devam edeceği dile getirilmektedir.³⁶

³² William Lancaster & Fidelity Lancaster, "Who are these Nomads? What do they do? Continuities Change or Changing Continuities?", (Sussex Academic Press, 1998), sf.26-27.

³³ Dawn Chatty, **a.g.e.**, sf.82.

³⁴ Ugo Fabietti, "Coping with Change in Arabia: The Bedouin Community and the Idea of Development", (Sussex Academic Press, 1998), sf.55.

³⁵ William Lancaster & Fidelity Lancaster, **a.g.e.**, sf.25.

³⁶ Aynı, sf.31-33.

Değişen hükümetler ve gelişen teknolojilerin, göçerler üzerinde çeşitli yaptırımlara ya da etkilere yol açtığı, Ürdün ve Yemen'deki Arap göçerlerinin de, 70'lerden bu yana birtakım dönüşümler geçirmekte olduğu belirtilmektedir. Göçerlerin geçmişten günümüze uzanan geleneklerinin tam anlamıyla kaybolmadığı fakat yazılı kültürün, gelenekler karşısında tutunamadığı belirtilmektedir.³⁷

Ekonomileri, baskın olan bir takım çevresel duyarlılıklardan dolayı olumsuz şekilde etkilenen ve üretim biçimlerinin çevre üzerindeki etkilerinin tartışma konusu edilmesi nedeniyle zor zamanlar yaşayan göçerlere örnek olarak da, Sibiryaya ve Madagaskar'da yaşamakta bulunan topluluklar gösterilebilir.

Sibiryaya yerlilerinin ekonomileri incelendiğinde, mobilitedeki artış ya da azalmaların geçim kaynaklarını etkilediği, evcil ren geyiği stoklarında ve temel geçim kaynaklarında değişiklikler meydana getirdiği, baskın olan çevresel eğilimlerin de gerek iç kesimlerde yaşamakta olan çobanlara, gerekse de kıyı şeridinde yerleşmiş bulunan avcılara zor zamanlar yaşatmakta olduğu ifade edilmektedir.³⁸

Çok zengin bir doğal çevreye sahip olan Madagaskar'da yaşamakta bulunan göçerler ele alındığında ise, bu grupların hayvancılığa dayalı geçim ve yaşam şekilleri ile bu doğal ortamın kendi içindeki dengesinin bozulmaması ve korunması taraftarı olan düşünce şekli arasında sorunlar yaşandığı görülmektedir. Bu adanın, uluslar arası örgütlerin sponsor olduğu çeşitli çevreci programlar tarafından bir test alanı haline geldiği belirtilmektedir. Anti-pastoralist bir bakış açısına sahip çeşitli gruplar tarafından, göçerlerin geçimlerini sağlamalarındaki en önemli kaynak olan sığırların ve sığırlar üzerinden yapılan üretimin, çevre üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle, azaltılmasının gerekliliği savunulmaktadır.³⁹

2.3. Yerleşme Sürecinde Aile yapısı

Yerleşme sürecinin göçerlerin aile yapılarında da kimi zaman birtakım değişimlere yol açabildiği dikkati çekmektedir. Örneğin, İsrail'de yaşamakta olan

³⁷ Dale F. Eickelman, "Being Bedouin : Nomads and Tribes in the Arab Social Imagination", (Sussex Academic Press, 1998), sf.38-47.

³⁸ Igor. I. Krupnik, a.ge., sf.237.

³⁹ Jeffrey C. Kaufmann, a.g.e., sf.126.

Bedeviler'in hayat tarzlarında meydana gelen değişimlere bakıldığında, evlilik şekillerinin bu süreçten etkilendiği ve kişisel eş seçimi mekanizmasının güçlenmesine yol açtığı, bunun da babalarla çocukları arasında giderek artan bir çatışmaya neden olduğu dile getirilmektedir.⁴⁰

Yerleşme süreciyle birlikte bireyselliğin yükselmekte olan bir değer haline geldiği belirtilmektedir. Bu sürecin yaygınlaşmasının ekonomik açıdan daha fazla güce sahip olan bireylerin, kolektif sorumluluk sistemindeki birtakım gelenek, görenek ve kuralları değiştirmeye çalışmalarına neden olduğu vurgulanmaktadır.⁴¹

Benzer şekilde, Bedevi grupları içinde, develerle gerçekleştirilen taşımacılıktan traktöre geçilmesinin pastorallığı özendirildiği, bu ailelerin genel örgütsel yapısında değişiklikler meydana getirdiği, pastoral aile içinde, yeni iş, ortaklık ve yatırım biçimlerinin gelişmesine yol açtığı vurgulanmaktadır.⁴²

Kimliklerini ve geleneklerini uzun süre korumayı başaran ve İran'daki diğer birçok göçer gruplarına göre varlıklarını daha uzun süre devam ettirebilen Kaşıkay göçerlerinin bu anlamdaki başarısı ise, diğer göçerlerden ayrı olarak tek eşli olmalarına, liderlikte ölümcül kardeş kavgalarının olmamasına ve peşpeşe çok yetenekli liderler çıkarmalarına bağlanmaktadır.⁴³

3. TÜRKİYE'DE GÖÇER ÇALIŞMALARI

3.1. Göçer -Yerleşik İlişkileri

Tarih sahnesinde göçer ve yerleşik ilişkilerine bakıldığı zaman, bu iki topluluk arasında durmaksızın süregelen bir çatışmanın olduğu ve bu çatışma sonucunda ayakta kalanların ise yerleşikler olduğu görülmektedir.⁴⁴ Selçuklular'dan bu

⁴⁰ Joseph Ginat, "Presevation and Change in Bedouin Societies in Israel", (Sussex Academic Press, 1998), sf.191.

⁴¹ Aynı, sf. 191.

⁴² Dawn Chatty, a.g.e., sf.94-95.

⁴³ Pier Oberling, *The Qashqa'i Nomads of Fars*, (The Hauge, 1974), sf.217-218.

⁴⁴ M. Said Polat, *Selçuklu Göçerlerinin Dünyası*, (Kitabevi, 2004), sf.36-78.

yana göçerlere uygulanan politikalara bakıldığında, benzer yerleştirme baskılarının uygulandığı görülmektedir.⁴⁵

Akdeniz'in tarihinin, göçerlerle yerleşik düzendeğiler arasında süregelen uzun bir mücadele ile özdeşleştiğı ama sonunda ikincilerin her yerde bu mücadeleyi kazandığı, göçerleri yerleşik düzene geçirdiğı, onların hareketliliğini sınırladığı, denetim altına aldığı, hatta bu hareketlilikten, onları egemenlikleri altına alma yolunda yararlandıkları belirtilmektedir. Devletin, konar-göçer ve yerleşik ihtilaflarında yerleşiklerin tarafını tuttuğı ve hatta Anadolu Selçuklularında, 1240 Babailer isyanında olduğu gibi göçebelerle savaştığı vurgulanmaktadır. Bu yüzden hem Selçuklu, hem Osmanlı, hem de Cumhuriyet hükümetlerinin, göçerleri iskan politikası izlemiş oldukları üzerinde durulmaktadır.⁴⁶

Göçerlerin, askeri üstünlüklerinden dolayı karşılaşmalarda hep ilk raundları aldığı, fakat sonunda ayakta kalanların yerleşikler olduğu belirtilmektedir. Yerleşikler ile göçerler arasındaki karşılaşmanın, göçerler açısından içte eritilme, yerleştirilme, ve köylüleşme ile sonuçlandığı vurgulanmaktadır.⁴⁷ Fakat diğer yandan, Selçuklu göçerleri ile Anadolu'nun yerleşik halkı arasında sadece çatışmaların değil, barışçıl sosyal ve ticari ilişkilerin de yaşandığının altı çizilmektedir.⁴⁸

Osmanlı'da göçer ve yerleşik sorununa gelindiğinde, 18. yy.'da göçerlerin yerleşikler üzerinde bir baskı unsuru oluşturdukları ve asayiş sorunları yarattıkları vurgulanmakta, göçerlerin zorunlu iskanını öncelikle bu nedene bağlanmaktadır. Ancak, genellikle uygun olmayan yer seçimlerinin, iskan politikasının başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açtığına işaret edilmektedir.⁴⁹

⁴⁵ Rudi Paul Lindner, **Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar**, (İmge Kitabevi, 2000), sf.5-206.

⁴⁶ Hüseyin Arslan, **16. yy. Osmanlı Toplumunda Yönetim, Nüfus, İskan, Göç ve Sürgün**, (Kaknüs Yayınları, 2001), sf. 225-268.

⁴⁷ Oğuz Aktan, **Antalya Çevresinde ve Güney Anadolu'da Depreşen ve Dinen Konar-Göçer Asabiyeti**, (Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996), sf. 3.

⁴⁸ M. Said Polat, **a.g.e.**, sf. 194-200.

⁴⁹ Yusuf Halaçoğlu, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, (Türk Tarih Kurumu, 1991), sf.28-42.

Rumeli Yörükleri, Tatar taifeleri ve Yörük teşkilatının evlad-ı fatihan haline gelişine bakıldığında ise şöyle bir manzara ile karşılaşmaktadır:

İmparatorluğun kuruluş devri sona erdikten sonra, her şeyden önce askeri bir karakter taşıyan bu imparatorlukta yörüklerin de askeri ve dolayısıyla mali durumlarının bir esasa bağlandığı belirtilmektedir. Her yörük ve tatarın, esas itibariyle “eşkinçi” (sefere katılan sipahi) addedildiği 15. ve 16. yüzyıllardaki kanunnamelerde “eşkinçi oğlunun eşkinçi, yamağın oğlunun yamak” olmasının buyrulduğu ifade edilmektedir. Yerleşik hayata geçip çift ve çubuk sahibi olanlar için, tahrir defterlerinde “yörüklükten çıktı” kaydı düşüldüğü, tamamen ayrı bir hukuki ve ekonomik statüye geçtikleri, ne ölçüde öşür, çift resmi ve diğer vergileri ödeyeceklerinin çok detaylı olarak hükme bağlandığı vurgulanmaktadır.⁵⁰

Cumhuriyet dönemi iskan politikaları ile iskanın sosyal ve kültürel sonuçlarıyla ilgili tartışılmalarda da, günümüzde çok yaygın olarak görülmeyen göçerliğin, Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde yaygın olarak bulunmakta olduğu belirtilmektedir. Göçerlerin yerleşik yaşama geçirilmesinde bir yandan üretimin artırılması, diğer yandan ise güvenliğin sağlanması endişesinin yer aldığı ifade edilmektedir. O dönemlerde memleketin dört bir yanında bir milyondan fazla göçer bulunduğu, bunların her birinin muzdarip bir halde olduğu, insani, ahlaki, milli ve siyasi terbiyeden mahrum kaldıkları ve kendilerine Cumhuriyet’in nimetlerinin hala yetiştirilememiş olduğu üzerinde durulmaktadır.⁵¹

Göçerlerin kendilerine ait bir yaşam ve üretim şeklinden, yerleşik hayata geçiş yapmaları ise, genellikle kolay olmamakta ve sorunlu bir konu oluşturmaktadır. Göçerlerin yerleşim sorunlarına dair çözüm önerilerinin getirilmeye çalışıldığı bir takım çalışmalar da karşımıza çıkmaktadır. Göçerlerin zorla yerleştirilmesinin bütün dünyada problemlili bir konu olduğu belirtilmekte ve yerleşme sorunlarına dair çeşitli önerilerin getirildiği görülmektedir.

⁵⁰ M. Tayyip Gökbilgin, **Rumeli’de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan**, (İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1957), sf.29.

⁵¹ Ali Yıldırım, Cumhuriyet Dönemi İskan Politikaları (1923-1952), (A.Ü. Yüksek Lisans Tezi, 2004). sf.133.

Göçer hayatın, toplumumuzda binlerce yıldır sürdürülen kültürel bir değer olarak korunup geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Yörük yaşama biçiminin kendisinin canlı, folklorik bir değer olarak yozlaştırılmadan korunup (canlı açık hava müzesi) yayla turizmiyle bütünleştirilebileceği ve göçerlerin, kendilerine has karakter taşıyan dokumalar ile geleneksel küçük ahşap parçaları üretip satabilecekleri öne sürülmektedir.⁵²

Göçer barınma birimleri olan çadır, alaçık gibi doğal çevrede olumsuz iz bırakmayan geçici yapılar geliştirilerek tüm kesimlerin doğal çevrede geçici olarak barınmalarında kullanılabileceği önerisinde bulunmaktadır. Yerleşmek isteyen göçerler için, bölgede kendiliğinden yaşanan göçer, yarı göçer, yerleşik geçişinin (dinamik yapı) yerleştirmede bir model olarak değerlendirilebileceği ifade edilmektedir.⁵³

Yerleşik duruma geçmenin göçerler üzerinde meydana getirdiği değişimlere bakıldığında ise, bu geçişin ağız özelliklerinde hızlı bir değişim meydana getirdiği, bazı ağız özelliklerinin de yok olmasına yol açtığı ifade edilmektedir. Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşiş yörüklerinin ağız özellikleriyle ilgili yapılan incelemelerde, yörüklerin ağız özelliklerini gösteren metinlerin bir an önce derlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.⁵⁴

3.2. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Boyut

Göçebe kültürünün, Türk kültürünün özgünlüğünü çok iyi şekilde tanımladığı, kültürde ulaşılan başarıların, hep yeni araştırmalarla, arayışlarla yani göçebe dinamizmi ile gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Göçer kültürünün hem yeniliklere açık ve değişime elverişli olmayı, hem de özbenliğimizi sürdürebilmeyi ifade ettiği belirtilmektedir.⁵⁵

⁵² İbrahim Bakır, Batı Toroslar'da Göçerlerin Yerleşme ve Mekan Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme, (Selçuk Üniversitesi, Doktora Tezi, 1995). sf.177.

⁵³ Aynı, sf.177.

⁵⁴ Erol Öztürk, Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri Ağız, (Selçuk Üniversitesi, Doktora Tezi, 2001). sf.1.

⁵⁵ Talat Halman, **Kaç/Göç: Göçebe Kültürü ve Türk Kültürü**, (Tetragon İletişim Hizmetleri A.Ş., 2005), sf.69.

Sarıkeçili yörükleriyle ilgili çok kapsamlı fakat büyük ölçüde tanımlayıcı bir dökümantasyon örneği incelendiğinde, Sarıkeçililer'in göçleri, göç yolları, çadırları, el sanatları (dokumalar-dericilik), gelenek ve görenekleri, masal ve hikayeleri konularında bilgilerle ve ayrıca ekonomileri üzerine yapılan tespitlerle karşılaşılmaktadır.

Eski yörüklerin tasarruflarının biriktirme şeklinde olduğu, ama çıkı edilen altınların eşkıya eline geçtiği, toprağa gömülenlerin ise sahibinin ölmesiyle heder olup gittiği belirtilmektedir. Şehir ve köylerdeki dostlara borç olarak veya emaneten verilen paraların bir kısmının da senetsizlik yüzünden, inkar yoluyla veya borçlunun ölmesi, varislerinin de borcu tanımamasıyla zayı olduğu vurgulanmaktadır, fakat yarı göçerlerin bankalara alışmaya başladıkları belirtilmektedir.⁵⁶

Çadırlar ve dokumacılıkla ilgili çeşitli çalışmalarda verilen ayrıntılarda ise, pek çok dokuma tekniği olduğu ama konunun etraflıca araştırılmadığı belirtilmektedir. Sumak, cicim, düz dokuma tekniklerinden bahsedilmektedir. İpin eğirme şekillerine göre isimler verildiği veya güz yünü, kış yünü, kuzu yünü gibi sınıflandırmalar yapıldığı ama büyük dökümanlar olarak çalışmanın gerekli olduğu ifade edilmektedir.⁵⁷

Her türlü dokumanın yapıldığı tezgaha "ıstar" adı verildiği belirtilmektedir. 5 dakika gibi kısa bir zamanda sökülüp, aynı sürede de monte edilebildiği ve taşıma için hayvan sırtına yüklendiğinde dengeli durabilecek biçimde 4 parçadan oluştuğu vurgulanmaktadır.⁵⁸

Bunun yanı sıra, yörüklerin tutucu insanlar olmadığına da değinilmektedir. Kadının ve erkeğin dağda bayırda rahatça konuştukları, genç kız ve genç delikanlının birlikte koyun, keçi otlatmaya gittikleri ve kaçma, göçme olayına pek sık rastlanmadığı belirtilmektedir.⁵⁹

⁵⁶ Hilmi Dulkadir, Toros Sarıkeçililer'inde Göçer Hayat ve Bu Hayatın Etrafında Teşekkül Eden Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya, (Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1993). sf.132.

⁵⁷ Atilla Erden, Günümüz Toros Yörüklerinden İzlenimler, (Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996). sf.145

⁵⁸ Hilmi Dulkadir, Sarıkeçililer, (Çukurova Sempozyumu, 1991), sf.485.

⁵⁹ Musa Seyirci, Batı Akdeniz'de Yörükler, (Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996). sf.199.

Kırıkkale çevresinde yerleşik halde yaşayan Karakeçili aşiretinin sosyo-kültürel yapısına bakıldığında ise, aşiret mensuplarının %80'inin aşiret örgütlenmesini önemsedikleri ve bu kimliği kullandıkları belirtilmektedir. Karakeçili aşireti hane halkı reislerinin hemen hemen tamamının (%98'lik oranı) aile kurumunu önemli gördükleri, bu kurumu önemli görmelerinin başta gelen sebeplerinden birinin toplumsal gereklilik, bir diğeri ise dini açıdan gereklilik olduğu ifade edilmektedir. Aşiret mensuplarının %75'inin miras bölüşümünde her çocuğun eşit oranda pay alması gerektiği yönünde görüş belirttiği vurgulanmaktadır. Karakeçili aşireti mensuplarının eğitim kurumuna ciddi anlamda önem verdikleri, ancak ekonomik durumlarının bu kuruma olan ilgilerini göstermelerini engellediği yönünde görüş belirttikleri ifade edilmektedir. Karakeçili aşireti mensuplarının %60'ının yenilik ve değişmelere karşı açık olmayan bir davranış örneği gösterdikleri belirtilmektedir. Aşiret mensuplarının çoğunluğunun, istek ve şikayetlerini kamu kuruluşlarına iletmede bir takım iletişim problemleri yaşadıkları üzerinde durulmaktadır. Karakeçili aşireti mensuplarının, meydana gelen veya gelecekteki sosyal değişimlerin kendi toplumsal yapılarını etkilemeyeceğini düşündüklerinden, gelecekte çok fazla beklenti içinde olmadıklarına değinilmektedir.⁶⁰

3.3. İnanışlar

Ülkemizde yapılan çalışmaların bazılarında ise yörüklerin inanışlarının da incelendiği görülmektedir.

Örneğin, Serik'te yaşayan yörüklerin doğum, evlenme ve ölümün yanı sıra muhtelif adet ve inanışları hakkında verilen bilgilere bakıldığında, sürekli değişen insan hayatı karşısında yörüklerin bazı değerlere sadık kalıp, günümüze kadar getirdiklerinin görüldüğü ancak genel anlamda günümüzde, yerleşik hayat şartlarının ve çevrenin etkisinin daha ağır bastığı, bazı geleneklerin, inançların değiştiği veya yok olduğu belirtilmektedir. Hatta bazı yörüklerin, yörük olmayı bir aşağılama sayıp, yörüklüğünü gizlemeye çalıştığına şahit olunduğu ifade edilmektedir. Gençlerin artık eş seçiminde

⁶⁰ Erdal Aksoy, Yörük ve Türkmenlerin Sosyo-Kültürel Yapısı: Kırıkkale Karakeçili Aşireti Örneği, (Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, 2001). sf.233-238.

daha bağımsız hareket ettiği, başlık parasının ortadan kalktığı, folklorik unsurlarda kayıplar olduğu vurgulanmaktadır.⁶¹

Birçok yörük inancının Balkanlar'a göçte de korunduğuna ya da geçirdiği değişimlere dair örnekler sunulduğuna da rastlanmaktadır. Makedonya Türklerinde, Anadolu'da olduğu gibi ölüm habercisi olarak baykuşun çatıya konması, horozların zamansız ölmesi ve köpeklerin ulumalarının bilindiği ifade edilmektedir.⁶²

Ülkemizde yapılan çalışmaları genel olarak değerlendirmek gerekirse, bu çalışmaların ağırlıklı olarak, tarihsel, folklorik ve etnografik öğeler taşıdığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

4. GÖÇERLERLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN YÖNTEMLERİ

4.1. Türkiye

Göçerlerle ilgili olarak yapılmış alan çalışmalarına bakıldığında, bu çalışmaların çoğunlukla araştırılan grup ile bir süre kalınarak, gözlem ve mülakatlar yapıp çeşitli kayıtlar tutularak gerçekleştirildiği görülmektedir.

Kırıkkale çevresinde yerleşik halde yaşayan Karakeçili aşiretinin sosyo-kültürel yapısının incelendiği bir araştırmada, bulguların saha çalışması ve katılımlı gözlemle desteklendiği görülmektedir. Saha çalışması sırasında katılımlı gözlemle elde edilen bilgilerin kısa notlar şeklinde kaydedildiği ve mülakat sırasında görüşmelerin ses kayıt cihazı aracılığıyla tespit edildiği belirtilmektedir.⁶³

Saha çalışmalarında görüntü ile belgelemenin de çok önem taşıdığı ve bu nedenle de araştırmada anlatılanların tamamlanması açısından elden geldiğince çok sayıda fotoğraf çekildiği ifade edilmektedir. Ayrıca, araştırma sahasının kamera ile

⁶¹ Hüseyin Topkaraoğlu, Serik ve Çevresinde Yaşayan Yörüklerde Adet ve İnanışlar, (Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2001). sf.60-63.

⁶² Yaşar Kaya Kalafat, Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnançları Karşılaştırması, (Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996). sf.170.

⁶³ Erdal Aksoy, **a.g.e.**, sf.8-9.

görsütülenmesine çalışıldığı, özellikle de “kültür şenliği”nin yapıldığı zamanlardaki görüntülerin kamera ile çekildiği üzerinde durulmaktadır.⁶⁴

Alan araştırmalarıyla desteklenmekte olup, görüşme kayıtlarından çok sayıda ve ayrıntılı örneklerin sunulduğu bir diğer çalışmada, Sarıkeçililer üzerine bir araştırma yapıldığı görülmektedir. Oymağın sürekli olarak hareket halinde oluşu nedeniyle, çalışmanın saha çalışması olarak yürütüldüğü belirtilmektedir. Kışlakta, yazlakta, güzlekte ve bunlar arasında geçen kısa süreli konaklamalarla, göç esnasında aralarında bulunularak birçok konunun gözleendiği ve kaydedildiği ifade edilmektedir. Ayrıca yerleşik Sarıkeçililer hakkında da aynı metodla araştırmalar yapılmıştır. Araştırmalarda kullanılan araç ve gereçler, ses kayıt cihazı, bir adet video kaset, çok sayıda slayt ve renkli fotoğraf olarak belirtilmektedir. Sarıkeçililer’in göçleri, göç yolları, çadırları, el sanatları (dokumalar-dericilik), gelenek ve görenekleri, masal ve hikayeleri konularında bilgiler verilmekte, ayrıca ekonomileri üzerinde kısaca durulmaktadır.⁶⁵

Silifke ve Mut’taki Sarıkeçili ve Bahşiş yörüklerinin ağız özelliklerinin ve bu ağız özelliklerinde yerleşik duruma geçmenin meydana getirdiği değişimlerin ortaya konulduğu bir araştırmada ise, yine alan çalışmasının uygulandığı görülmektedir. Bölge haritaları üzerinde yörük yerleşim noktalarının tespit edilerek her iki ilçeden şahıslarla görüşmeler yapıp bilgi ve belgelerin toplandığı, kayıt kolaylığı sağlaması için elde taşınabilir, elektrik enerjisine ihtiyaç duymayan ses kayıt cihazı kullanıldığı ve ön soruşturma gezisinde tespit edilen köy ve obalarda kayıt işlemlerine başlandığı ifade edilmektedir. Görüşme yapılan kişilerin tanıtıcı bilgilerinin ve adreslerinin alınıp, fotoğraflarının çekildiği, günlük gidiş geliş yoluyla ya da bir köyde konaklayıp ertesi gün bir ya da birkaç yerleşim yerini dolaşarak kayıtların yapıldığı belirtilmektedir. Çadır ortamlarında görüşmelerin tamamlandığı, derlenen metinlerin yanında fotoğrafların çekildiği ve yörük hayatıyla ilgili bilgi ve belgelerin toplandığı vurgulanmaktadır.⁶⁶

⁶⁴ Erdal Aksoy, **a.g.e.**, sf.8-9.

⁶⁵ Hilmi Dulkadir, **a.g.e.**, sf.6.

⁶⁶ Erol Öztürk, **a.g.e.**, sf.3.

Büyük bir kısmı alan araştırmasına dayanan bir başka çalışma olarak karşımıza, Serik ve çevresinde yaşayan yörüklerin doğum, evlenme, ölüm ve muhtelif adet ve inanışlarını inceleyen bir çalışma çıkmaktadır. Çalışma sırasında, yöredeki bütün yörüklere ulaşılmasının mümkün olmamasından dolayı, tanıdıkları bazı kişilerin yardımlarıyla, bilen kişilere ulaşmaya çalışıldığı ve araştırma konusu bir alan araştırması gerektirdiği için, yöredeki yörük köylerinin ve ilçe merkezindeki yörük ailelerinin gezilip görüldüğü belirtilmektedir. Gezi, gözlem ve mülakat yoluyla gerçek bilgilere ulaşmaya çalışıldığı, müftülük personeliyle, imam ve öğretmenlerle görüşme imkanı bulunduğu fakat ulaşım gibi problemlerden dolayı yörük yaylarının hepsinin dolaşmadığı ifade edilmektedir.⁶⁷

Alan araştırmalarına bir başka örnek teşkil edebilecek bu çalışmada ise, Aladağ yörüklerinin genel bir dil incelemesi ile, folklor ve halk edebiyatları ortaya konmaktadır. Aladağlar'daki yörüklerin bulunduğu yayla ve köylere gidilerek bizzat görüşülüp, kaynak kişilerle yapılan konuşmaların kasete kaydedildiği, etnoğrafik malzemelerin fotoğraflarının çekildiği, bilgilerin ve metinlerin derlendiği belirtilmektedir. Bu araştırmada, gözlem metodunun en çok başvurdukları metodlardan biri olduğu, konuşmalarından yürüyüşlerine, yiyecek maddelerinden kullandıkları araç-gereçlere kadar hemen herşeyin gözlemlendiği ifade edilmektedir.⁶⁸

Batı Toroslar'daki göçerler ve yarı göçerlerin ayrıntılı olarak incelendiği ve özellikle de göçerlerin yerleşme ve mekan sorunlarının çözümü için bir model geliştirmenin hedeflendiği bu çalışmada da, Batı Toroslar'ın araştırma alanı olarak seçildiği görülmektedir. Seçilen örnek alandaki (Batı Toroslar) yerleşmelerin/yerleştirmenin çözümleme ve değerlendirilmesinin, verilerin toplanmasının ve toplanan verilerden hareketle yerleştirme için genel ilkelere ulaşılmasının, izlenmesi gereken bir yöntem olarak belirlendiği belirtilmektedir. Bilgi kaynaklarını, bu konuyla ilgili olarak günümüze kadar yapılmış gözlemlerin, özellikle konuya dönük 1988-91 yılları arasında araştırma alanında yapılan yöresel tespitlerin (görüşme-ses kayıtlı, gözlem) ve fiziki

⁶⁷ Hüseyin Topkaraoğlu, **a.g.e.**, sf.2.

⁶⁸ Ali Göçer, Aladağ (Karaevli, Karakoyunlu, Horzum, Müsürler, Honamlı, Karakeçili, Sarıkeçili, Keşefli) Yörüklerinin Dil, Folklor ve Halk Edebiyatı, (Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1999). sf.3.

mekan çözümlemesine dönük dökümanter çalışmaların (rölöve, fotoğraf ve kısmen video filmi) oluşturduğu ifade edilmektedir.⁶⁹

Ayvacık ve Ezine'deki yörük folklorunun bütün yönleriyle incelendiği bir çalışmada, yapılan araştırmalar saha çalışmasıyla desteklenerek köylere ve obalara ulaşılmış ve gözlemler yapılmıştır. Folklorun konusu içine giren yöre insanının hayatının bütün özel durumlarının ortaya konduğu, sosyal hayatlarında ise yerleşim yerlerinin ve yerleşim şekillerinin, birbirleriyle olan münasebetlerinin ve çocukların oynadıkları yöreye has oyuncakların tanıtılmaya çalışıldığı ifade edilmektedir.⁷⁰

Toroslar'da yaşamakta olan yörüklerle ilgili yapılmış bu çalışmada, yaklaşık 10 yıl boyunca Toros Dağları'ndaki Türkmenler arasında bulunulmuştur. Daha çok Bozoloğ ve Ebeyli Türkmenlerine ait 6 oymak ve 49 obayla ilgili olarak yapılan bu araştırma sonucunda, folklorün her konusuna uzanan ve zengin bilgiler içeren bir kaynak ortaya çıkmıştır. Verilen bilgiler, daha çok gözlem ve görüşmelerin dökümü şeklinde olmakla birlikte, bu eser, bir araştırmacının araştırma objesiyle özdeşleşmesi ve onu yüceltmesi ama aynı zamanda da gözlemlerinde nesnel kalması açısından dikkat çekici bir örnektir.⁷¹

Toroslar'da yaşayan yörüklerden toplanılan antropometrik ve etnolojik malzemeye dayanarak yapılan bir başka çalışmada ise, Gacar, Karahacılı, Karakoyunlu, Hayta, Manavlı, Bahşiş, Kösereli ve Karakayalı aşiretleri hakkında, peynir üretiminden dericiliğe, ağıtlardan masallara, evlenme adetlerinden batıl inanışlar ve halk doktorluğuna kadar gözlem ve görüşmelere dayalı, zengin etnolojik ve folklorik bilgiler verilmektedir.⁷²

⁶⁹ İbrahim Bakır, **a.g.e.**, sf.5.

⁷⁰ Şekure Şebnem Harmandar, *Ayvacık ve Ezine'de Yörük Folklorü ve Saha Çalışması*, (Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2000). sf.197.

⁷¹ Ali Rıza Yalman, **Cenupta Türkmen Oymakları I-II**, (Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993).

⁷² Kemal Güngör, **Cenubi Anadolu Yörüklerinin Etno-Antropolojik Tetkiki**, (İdeal Basımevi,1941), sf.10-77.

10 sene kadar önce yine Toros yörükleri arasında yapılmış bir alan araştırmasında da, gözlemlere dayalı olarak verilen ve ağırlıklı olarak folklorik bilgilere dayanan yorumlar yapılmaktadır.⁷³

Güney Doğu Anadolu'daki yörük yerleşimlerinin incelendiği bu alan çalışmasında ise, *Nogaylar* köyü ele alınmaktadır. Bu köyde yaşamakta olan yörük aileleriyle yapılan görüşmeler sonucunda, yerleşik düzene geçildikten sonra meydana gelen değişimler, gerek ekonomik gerekse de sosyal anlamda ortaya konulmuştur.⁷⁴

Bunun yanı sıra, yörükler üzerine yapılacak saha çalışmalarında dikkat edilmesi uygun olacak hususlar üzerinde de durulmaktadır. Zaman ve maddi teçhizat mümkün kıldığı sürece, daha derleme yerinde kayıtların dinlenmesi ve en azından tereddütlü bölümlerin yazıya geçirilmesinin, belirsizlikleri kaynak kişinin yardımıyla ortadan kaldırmak için son derece faydalı bir yöntem olduğu, aradan uzun zaman geçtikten sonra metinlerindeki belirsiz pasajları açıklama ve anlaşılmayan kelimeleri tamamlama denemesinin faydasız olabileceği ifade edilmektedir.⁷⁵

4.2. Dünya

Dünyadaki göçerlerle ilgili yapılmış çalışmaların yöntemlerine bakıldığında ise, karşımıza çıkan çalışmalardan biri, bir İran göçer grubu olan ve Fars'ta yaşayan Kaşkaylar içinde geçirilen 1 yılın günlüklerinden oluşan bir araştırmadır. Bu araştırmada, 1 yıl boyunca Kaşkay boylarından Kermezi boyunun lideri olan Borzu Kermezi'nin yanında bulunmuş, O'nun şahsında bir boyla, O'nun beyi arasındaki ilişkileri ve sorunları gözleme olanağı bulunmuştur.⁷⁶

Suriye-Lübnan sınır bölgesinde yaşamakta olan ve resmi olarak devlet desteği almadan, bölgesel ekonomiye ve devlete entegre olmayı başarmış göçer bir Bedevi grubunun ele alındığı bir örnek olay çalışmasına bakıldığında, 1960'lı yıllarda devenin yerini traktörün almasıyla beraber, aile yapısı, kadın ve erkeğin günlük yaşamları,

⁷³ Atilla Erden, **a.g.e.**, (Kültür Bakanlığı Yayınları,1996), sf.145-147.

⁷⁴ Daniel Bates, "Yoruk Settlement in Southeast Turkey", (**McGraw-Hill, 1991**), sf.124-138.

⁷⁵ Erika Taube, Altay'daki Tuva Göçmenleri Arasında Etnografik-Folkloristik Saha Çalışmalarında Edinilen Tecrübeler, (Kültür Bakanlığı Yayınları,1996).

⁷⁶ Lois Beck, **a.g.e.**, (California Press, 1991), sf.1-27.

çalışma koşulları, iş seçenekleri ve boş zaman aktivitelerinde meydana gelen değişimler, Al-Hassana ve Al-Fadl aileleri örneği üzerinden ortaya konmaktadır.⁷⁷

Bir başka örnek olay çalışmasında ise, Nijerya’da yaşamakta olup birkaç on yıl içinde kolay, hızlı ve başarılı bir şekilde yerleşik düzene geçen göçer bir grup olan *Fulbe* ele alınmakta, bu başarının nedenleri irdelenmekte ve bu örnek üzerinden göçerlik ve yerleşiklik ikilemi değerlendirilmektedir. Bu örnek olay çalışmasında, Fulbe yerleşim yerlerinin bölgenin doğasıyla ve hayvanlarla olan ilişkisi ile, yerleşik düzene geçenlerin aile içi ilişkileri üzerinde de durulmaktadır.⁷⁸

Arap Bedeviler’i arasında görülen ve Bedeviler’in normal evlilik şekillerinden farklılık gösteren bir evlilik şeklinin incelendiği örnek olay çalışmasında, “*joz musarrib*” yani “ziyaretçi koca” olarak adlandırılan bu evlilik şekli, çeşitli örnek olaylarla desteklenerek açıklanmakta ve tartışılmaktadır. Örnek olay incelemesinde ise, kocası ölmüş bulunan 3 kadının deneyimlerinden yararlanılmakta ve bu 3 kadının “joz musarrib” adı verilen evlilikleri, yapılan görüşmeler dahilinde karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.⁷⁹

Bu örneklerde de görüldüğü gibi, göçerler üzerine yapılan araştırmalarda çoğunlukla niteliksel yöntem kullanılmakta olup, araştırmalar, saha çalışmalarısıyla desteklenmekte ve araştırılan gruplar yerlerinde incelenilerek veriler toplanmaktadır.

Göçer ve yerleşik Sarıkeçililer ile ilgili yaptığımız bu karşılaştırmalı çalışmada da, niteliksel yöntem kullanılmıştır. Halen göçer hayatı sürdürmekte olan 7 aile ve aynı soydan olup yerleşik düzende yaşamlarını devam ettiren 8 aile ile görüşülmüş, veri toplama aşaması, derin mülakat ve gözlem teknikleri uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

⁷⁷ Dawn Chatty, **a.g.e.**, sf.81-94.

⁷⁸ Charles Frantz, **a.g.e.**, sf.62-77.

⁷⁹ Frank H. Stewart, “The joz musarrib: An Unusual Form of Marriage among the Arabs”, (**Sussex Academic Press, 1998**), sf.78-90.

İKİNCİ BÖLÜM

SARIKEÇİLİ GÖÇERLERİ İLE İLGİLİ ALAN ÇALIŞMASI

1. SARIKEÇİLİLER

Oğuzlar, Bozoklar ve Üçoklar şeklinde iki büyük kola ayrılmaktadır. Bozoklar'ın ve Üçoklar'ın her biri de 12'şer boy'a (böylece Oğuzlar toplam 24 boy'a) ayrılmaktadır.⁸⁰

Bozoklar : Kayı, Avşar, Bayat, Beğdilli, Yazır, Dudurga, Karaevli, Alkaevli, Döğer, Kızık, Karkın, Yaparlı

Üçoklar : Kınık, Salur, Bayındır, Çavuldur, Çepni, İğdir, Beçenek, Alayontlu, Yiva, Yüreğir, Büğdüz, Eymür

Boylar da alt-boylara ayrılmaktadır. Örneğin;

Kayı boyu : Karakeçili, Sarıkeçili, Kızılkeçili, Atçekenler, Kurtlu ve Haculu

Alan çalışmamızın konusunu oluşturan Sarıkeçili yörükleri, Oğuzlar'ın Bozoklar kolunun Kayı boyundan gelmektedir.

2.GÖÇER SARIKEÇİLİLER'E ULAŞMA

Halen göçer yaşamı sürdürdüğü bilinen 250 civarında Sarıkeçili ailesi bulunmaktadır. Bu aileler kış aylarını Silifke, Aydınçık ve Gülnar havalisinde kıl çadırlarında geçirmekte ve Nisan sonu-Mayıs başlarından itibaren Mut ve Karaman üzerinden Beyşehir ve Seydişehir yaylalarına göçmektedir. Eylül sonu-Ekim başında bu güzergah ters yönde izlenmektedir. Bu Sarıkeçili göçerlerine ulaşmak için çeşitli temaslarda bulunulmuştur. Bu temaslardan sonucunda, bu son göçerlere kendini adanmış olan "Sarıkeçililer Yardımlaşma ve Yaşatma Derneği" Başkanı Pervin Çoban'la Konya'da buluşmuş ve O'nun yardımıyla Karaman ilinde Pınarbaşı-Bucakkışla-Kızılkaya mevkiileri arasındaki dağlarda konaklamakta olan 7 çadırlı obaya Mayıs 2005'te ulaşılmıştır. Bu göçerlerle, çadırda geceleme de dahil olmak üzere 24 saat birarada bulunulmuştur.

Göçer ailelerin bazılarının develerini elden çıkartarak traktör ve ona bağlı bir romörk edinmiş olmaları ve bu nedenle dağlar üzerindeki göçleri sırasında sarp da olsa

⁸⁰ Ahmet Yüncü, **Sarıkeçili Yörükleri**, (Tuğra Ofset, 1998), sf. 2.

vasıtalardan geçebildiği toprak dağ yollarını kullanmaları, onlara ulaşmakta işimizi kolaylaştıran bir faktör olmuştur.

3. OBA

Ulaştığımız oba, 7 çadırdan oluşmaktadır ve çadırlar arasında en az birkaç yüz metrelik mesafeler bulunmaktadır. Bu nedenle, çadırlar geniş bir alana dağılmış durumdadır ve arazinin durumu nedeniyle de yürüyüşler sırasında aynı anda 3 çadırdan fazlası görünmemektedir. Çadırlar arası mesafelerin uzaklığının, ailelerin sürülerinin birbirlerine karışmasının engellenmesi ihtiyacından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Yürüyüşler sırasında, bir çadırın köpeklerinin başka bir çadırın insanlarını çoğu kez tanımadığının, bizi bir çadırdan diğer çadıra götüren kişinin, yeni çadıra köpeklerden sakınarak yaklaştığının ve önce çadıra seslenme ihtiyacı hissettiğinin tarafımızdan gözlemlenmiş olması, bu ailelerin, sadece çadır mesafesiyle değil, ilişki yönüyle de birbirlerinden oldukça kopuk durumda olduklarını ortaya çıkarmaktadır.

Bu konuda bir diğer çekinceye, aileleri daha yakından tanıdıktan sonra ulaşılmıştır. 7 çadırdan beşinin, ertesi gün yola devam edeceği kesin olmasına rağmen, iki çadırın henüz kararını vermemiş olması, bu grubun bir bütün olarak davrandığını söylemeyi mümkün kılmamaktadır. Ancak aralarında yakın akrabalık ilişkileri bulunmaktadır.

Ek-2’de kullanılan numaralara göre, Çadır 1’in aile reisi, Çadır 4’ün aile reisinin oğlu ve Çadır 2’nin aile reisinin eşi, Çadır 4’ün aile reisinin kızıdır. Ayrıca, Çadır 7’nin aile reisi, Çadır 6’nın aile reisinin oğludur. Bütün çadırlar arasında da daha uzaktan akrabalık ilişkileri bulunmaktadır. Çadır 6’nın aile reisi, en varlıklı olanıdır ve bir tür oba büyüğü rolündedir ama, yola devam kararı ve güzergah seçimi konusunda Çadır 7 dışında diğerleri, oldukça bağımsız görünmektedir. Bu nedenle, oba terimi bu grup için kullanılsa bile, bu kavramın çok esnemiş ve çözülmüş olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

4. GÖÇERLERLE İLGİLİ İLK İZLENİMLER VE YORUMLAR

İlk gözlemlerimizden ve şaşırmamıza neden olan unsurlardan biri, bu göçerlerin cep telefonu kullanmaları ve kendilerine başka türlü ulaşmanın da mümkün gözükmemesi olmuştur. Kendilerini bir gün önce konakladıkları Mut civarındaki yerlerinden yaklaşık 50 km. uzakta bulmamızın nedeni, Karaman ilini hızla geçip terketmeleri konusunda aldıkları ve kaynağı tam belli olmayan emir nedeniyle bir gecede ve konaklamaksızın 50 km. yürümüş olmalarıdır. Ekili alanlara yaklaşmamak durumunda olmaları, civar köylerle temaslarını da engellediğinden, cep telefonunun çekmediği yerlerde, tam olarak buldukları yerin belirlenmesi bize eşlik eden Pervin Çoban'ın tahminine kalmıştır. Cep telefonu çektiğinde ise verilen tanımlardan yine ancak Pervin Çoban bir anlam çıkartabilmiştir.

Mevki bilgileri sonucunda uzaktaki taşlı bayırlarda kara çadırlar ararken edindiğimiz izlenim, ıssız dağların tepelerinde dolaşan ve uygarlıkla bağlantısı cep telefonun çekip çekmemesine kalmış, uygarlığın farkında olmayan ve uygarlığın da farkında olmadığı, terkedilmiş ve unutulmuş bir toplulukla karşı karşıya olduğumuz duygusudur.

Karşılanmamız, umduğumuz kadar içten ve açık olmamıştır. İnsanların, söyleşmek konusunda oldukça çekingen davrandıkları görülmüştür. İlk tanışıklık sağlandıktan sonra dahi, birlikte resim çektirme konusunda yetişkin Sarıkeçili kızlarının gösterdiği ürkeklik çok düşündürücüdür. Ama yanımızda ailelerin çoğunu tanıyan Pervin Çoban'ın olması, zamanla iyi bir ilişki kurmamızı sağlamıştır.

Sistematik görüşmelere başlanmadan önce belli bir benimsenme süresinin geçmesi beklenmiştir. Bazı sorular sormak istediğimizi belirttiğimizde, her defasında “Ben bilmem”, “Ben nereden bileyim?”, “Gızım, ben ne anlarım!”, türünden tepkilerle karşılaşılma ile birlikte, sorular ilerledikçe daha rahat bir şekilde cevap verilmeye başlanmıştır. Başlarda, soru sorulması bir tür sorgulanmak olarak algılanmış, fakat soruların niteliği ve gelişen kişisel iletişim, bu olumsuzluğu büyük ölçüde gidermiştir. Buna rağmen, çoğunun tanıdığı ve yıllardır kendilerinin sorunlarını çözmekle uğraşan birinin aracılığıyla gelmiş olmak, görüşmelerin rahat yürütülüp tamamlanabilmesinde

etkili olmuştur. Ancak bu etki bile, ses kayıt cihazının kullanılması konusundaki endişelerini giderememiştir. Ses kayıt cihazını ilk kullanma denemesi sırasında, aile reisi bir süre sonra ses kayıt cihazından duymuş olduğu rahatsızlığı farkedilir şekilde hissettirmiştir.

Dikkatimizi çeken bir diğer unsur ise, özellikle yerleşim sorunları konusunu açtığımızda, bu sorunun göçerler için çok yakıcı bir nokta olmasıdır. 6 nolu çadırda toplu olarak gerçekleştirilen akşam görüşmesinde, tüm aile fertlerinin bu konuyla ilgili olarak söyleyecek bir sözü olmuştur ve yapılan yorumların, heyecanlı, kızgın ve bezgin olması, onların içinde buldukları sorunlarla ilgili oldukça düşündürücü sonuçlara varmamızı sağlamıştır.

5. GÖRÜŞMELER

Bu kısımda, 7 çadırda yapılan görüşmeler, ana hatlarıyla ve dikkat çeken yönleriyle aktarılmıştır. Görüşme yapılan bu çadırların demografik bilgileri Ek-2'de verilmiştir.

5.1. Çadırlarla İlgili Ortak Gözlem ve Tespitler

Sorularımızla ilgili önemli konularda, bütün çadırlardan alınan cevaplar, ilginç bazı yorum ve ayrıntılar dışında büyük paralellik gösterdiğinden, bu görüşmelerin sonuçlarının topluca belirtilmesi daha uygun bulunmuştur.

Üretim ve Geçim Kaynakları

Geçimleri, tümüyle hayvan varlıkları olan keçilerden sağlanmaktadır. Süt, yoğurt, peynir ve yağ üretilip, ayrıca keçilerden kıl elde edilmektedir. Ciddi ölçüde satış, sadece peynir için söz konusu olmaktadır.

Peynir dışında, keçi kılının da ihtiyaç fazlası satılmaktadır. Çadırlarını kışın hala kendileri dokudukları için, keçi kılı bu amaçla kullanılmaktadır. Çadır yenilenmeyecekse kılın tamamı satılmaktadır.

Sonbaharda yapılan keçi satışı, asıl önemli gelir kaynaklarını oluşturmaktadır. Kış için daha fazla parasal desteğe ihtiyaçları olmaktadır. Varlıklarını sürdürebilmek için gereken keçi satışı 30-40-50 keçiyi bulabilmektedir.

Tüketim

Süt ve yoğurt, büyük ölçüde kendileri tarafından tüketilmektedir. Yıllık ihtiyaçları olan 70-80 kg. peynir kendileri için ayrıldıktan sonra, kalanı pazarda satışa sunulmaktadır. Satış için kalan miktar nadiren 100 kg.'ı geçmektedir. Çok sık olmamakla birlikte, hastalanan ya da bir kaza geçiren (ayağını kıran) keçiler kesilerek et olarak da tüketilebilmektedir. Böyle bir neden olmadan, tüketim amaçlı keçi kesimi çok nadiren söz konusu olmaktadır.

Kışı sabit konumda geçirdikleri için, hayvanların sadece otlayarak beslenmesi mümkün olmamaktadır ve hazır yem almak için ciddi bir harcama yapmak zorunda kalınmaktadır. Un, şeker, çay türünden zorunlu ihtiyaçlar şehirden satın alınmaktadır. Zaman zaman giyim için de harcama yapmak zorunluluğu doğmaktadır. Giyim ihtiyaçları, daha önceleri kışın kendileri tarafından dokunarak karşılanmakta olsa da, son yıllarda çadır çulu, deve çulu, çuval ve kolan dışında dokuma yapılmamaktadır. Görüşme yapılan çadırlarda, eski zarif kilimleri halen dokuyan herhangi kimseye rastlanmamıştır.

İşbölümü

Hayvan sürüsünün sorumluluğu ağırlıklı olarak erkekte görünmektedir. Her ne kadar hayvanların güdülmesinde, çocukların büyük katkıları varsa da ve kadın da zaman zaman hayvan güdüyorsa da, asıl sorumluluğun erkekte olduğu söylenebilir. Ancak evde yetişkin erkek çocuk varsa, sürünün sorumluluğu fiilen onda da olabilmektedir.

Süt sağımı, yoğurt, yağ ve peynir üretimi kadınlar tarafından yapılmaktadır. Ayrıca her türlü “çadır” işi de (yemek yapımı, temizlik, çocuk bakımı, çamaşır, bulaşık vs...) tümüyle kadının sorumluluğundadır. Yaşı uygun kız çocukları da bu işlere yardımcı olmakta hatta tümüyle üstlenebilmektedir. Satış işlerinde (başlıcası peynir ve keçi olmak üzere) ve diğer ticari işlerde tamamen aile reisi söz sahibidir.

Para Kullanımı

Satış ve alış işleri genellikle nakit olarak gerçekleşmekte, herhangi bir takas söz konusu olmamaktadır. Bazen satış veresiye olabilmektedir. Fakat parayı tahsil edemeyip zor durumda kaldıkları da görülmektedir. Kış alışverişlerinde veresiye alıp “yazdırma” da olabilmektedir.

Yedi çadırdan üçü banka kullanmaktadır.

Miras paylaşımında cinsiyet ayrımı gözetilmemektedir.

Daha eski tarihlerde, güvenlik sebebiyle ailenin parası çadırdaki “en akıllı kız” tarafından muhafaza edilmekte olsa da, şu anda bu konuda kesin bir kural yoktur. Para daha çok erkekte durmakla birlikte, eşte ve kızda da durabilmektedir.

Yedi çadırdan beşi, ihtiyaç duydukları zaman, kendilerine daha yakın hissettikleri çadırlardan borç alabildiklerini belirtmektedir.

Güç İlişkileri ve Karar Mekanizmaları

Hiyerarşik ve güce dayalı gruplaşmalar söz konusu değildir. Belirgin bir şekilde diğerlerinden daha zengin bir aile olduğu halde, bu durum bu ailenin diğerleri üzerinde bir güç sahibi olmasını gerektirmemektedir.

Üretim, tüketim ve satış süreçleri, aile bazında gerçekleşmektedir. Herhangi bir üst örgütlenme biçimi söz konusu değildir. Peynir satışı için haftada bir şehir pazarına gidilmektedir. Keçi satışı, özel durumlar dışında kışa girerken olduğundan, şehirde olduğu gibi kendi buldukları mahalde de olabilmektedir.

Çeşitli konularda kararlar alınırken, her ne kadar aile içinde fikir alışverişi yapılsa da, son sözü erkek söylemektedir. Örneğin, ne zaman göçe çıkılacağı, hangi güzergahın izleneceği, nerede, ne kadar konaklanacağı, ne zaman, kaç keçinin, nasıl satılacağı erkek tarafından belirlenmektedir.

Aileler Arası İlişkiler

Aileler arasındaki işbirliği, birlikte göçmekten, yaylalarda birbirlerine can yoldaşı olmaktan ve bazen sürülerin birlikte güdülmesinden öteye geçmemektedir. Aileler büyük ölçüde kendi başlarına varlar ve bu anlamda esnek oba sistemi içinde sıkı bağlantılı bir sistem oluşturdukları söylenebilir.

Aileler arasında kayda değer bir anlaşmazlığa rastlanmamaktadır. Bazen karışan sürüler, bazen çadır yeri seçimi, bazen de çocukların kavgaları nedeniyle küçük tartışmaların çıkabildiği ifade edilmiştir.

Mülkiyet Durumu

Yedi çadırdan sadece ikisinin toprağı ve birinin bu toprak üzerinde evi bulunmaktadır. Yedi çadırdan dördünün traktör ve römorku vardır. Deve bakımı zorlaşmaya başladığından traktöre geçme eğilimi görülmektedir.

5.2. Çadırlardan Bazı Bireysel Görüş ve Değerlendirmeler

Bu kısımda, göçerlerin dikkate değer bazı ifadelerine yer verilmiştir.

Göçerlik-Yerleşiklik:

Görüşme yapılan göçerler arasında yerleşme sorunu gündeme geldiğinde, bu konuyla ilgili karşılaşılan yorumlardan biri, göçer yaşam şekline alışmış olmayı ve yerleşik hale geçmenin bu alışkanlık nedeniyle zor olduğunu anlatan bir yorumdur.

Çadır 1'in aile reisi göçer yaşama olan bağlılıklarını şu sözlerle ifade etmiştir;

“Bu hayata alıştığımız için eve girince dar geliyor, yerleştiğimiz yerde duramıyoruz.”

Benzer bir bağlılık ifadesi **Çadır 2**'nin aile reisi tarafından da dile getirilmiştir;

“Alışmışız, yerleşmek biraz zor.”

Yerleşik düzene geçmenin zorlukları ve devletin göçerlerin yerleşim sorunlarına yönelik yaklaşımlarını bir anlamda eleştirmek olarak da değerlendirilebilecek bazı yorumlar da **Çadır 3** ve **Çadır 4**'ün aile reisleri tarafından dile getirilmiştir. Devletin Karaman'da Sarıkeçililer için verdiği evlerin, iş ya da mera desteği olmadan bir anlam

taşımadığı, vergi ödemekten yana bir çekinceleri olmadığı fakat hayvancılık yapmaları için destek sağlanmadığı sürece, böyle bir yerleşikliğe geçiş şeklinin sağlıklı olmadığı yönünde yapılan yorumlar benzerlik göstermektedir.

“Devlet tarla versin, ev yetmez iş olmayınca.”

“Konya’da mera mı yok, vergi koysun, ödeyeyim devlete!”

“Yazın 3-4 milyar otlakiye parası veriyoruz.”

Çadır 6’nın aile reisi ise, bir tarla satın almasına rağmen başarısız bir yerleşme denemesinde bulunması ve bu konuyla ilgili yaşadığı sıkıntılar üzerine şöyle yorumlarda bulunmuştur;

“Tarlanın elektriğini de kapattım zaten. İki telefon vardı, ikisini de kapattım.”

Sadece hayvancılığa dayalı bir üretim biçiminden tarıma geçişin, bu konudaki bilgi ve tecrübe eksikliği nedeniyle oldukça zor olabileceğini anlatan bir diğer yorumu da şu şekildedir;

“Bir sene bekle de elma olsun, onu da satabilirsen, ilacı varmış, bilmem nesi varmış, üç kere ilaç yapıldı, dünyanın parası! 4 davarım varken birini satıp ihtiyacımı görebiliyordum, hani 1180 ağacım var, birini söküp satamıyorum.”

Yerleşikliğe geçişin zamana yayılması gereken bir süreç olduğunu, geçmişte tarla alıp yerleşme denemesinde bulunmadıkları için şu anki durumlarının oldukça sıkıntı verici olduğunu ise şu sözlerle ifade etmiştir;

“Karakoyunlular, Anamur yürükleri akıllıymış. Bizim dedelerimiz aptalmış. Onların dedeleri yaylaktan da kışlaktan da tarla almışlar, davarlarını kendi tarlalarında yaymışlar, sonra da zaman içinde yerleşmişler. Bizimkiler tarla falan almamış, nasıl olsa dağlar bizim demişler, şimdi de böyle açıkta kaldık.”

Geçim Sorunları:

Göçer hayatı sürdürürken karşılaşılan geçim sıkıntıları ve zor durumlarla ilgili yapılan yorumlardan biri **Çadır 3**'ün aile reisinin boğaz tokluğuna bir yaşamı ifade eden sözleri olmuştur;

“Kazandıklarımızla ancak boğazımızı besliyoruz, ot olursa süt olur, ot olmazsa süt olmaz.”

Satış dışında, keçilerden elde ettikleri ürünlerin bir ek gelir sağlamalarına yardımcı olmadığı, **Çadır 6**'nın hane reisi tarafından şu şekilde dile getirilmiştir;

“Herkes kendi malını satar. O peynir kursak doyurmaz, çepiç satarız.”

Göçer yaşamın sıkıntılarında biri olan, kış geldiğinde üretimin oldukça zor hale gelmesi ise **Çadır 2**'nin hanımı tarafından söze dökülmüştür;

“Kışın bir şey üretmiyoruz.”

Aileler Arası Anlaşmazlıklar:

Aileler arasında yaygın olarak görülen bir anlaşmazlık olmadığı, nadiren çıkan sorunların ise genelde ya sürülerden ya da çocuklardan kaynaklandığı, **Çadır 6**'nın aile reisinin yaptığı şu yorumla ifade edilmiştir;

“Bazen davar karışınca, kız kaçırma olunca anlaşmazlık olur. Herkes kendi davarı ışıldasın ister. Konuşulur, çözülür.”

Çadır 5'in hanımı tarafından dile getirilen şu sözler de, bu durumu destekler niteliktedir;

“Çocuklar yüzünden kavga ediyoruz, baya bi küs gidiyoruz.”

Göç sırasında, normal günlere göre daha az anlaşmazlık yaşandığı ve bunda göç sürecinin ağır ve yorucu yönlerinin de etkisi olduğunu düşündürebilecek bir yorum da **Çadır 1**'in aile reisi tarafından yapılmıştır;

“Göç halindeyken anlaşmazlık olmuyor. Selamet, boş yaylalara gidiyoruz.”

İşbölümü:

Göçer yaşamın yürütülmesi sırasında, işlerin ağırlıklı olarak tek bir kişide toplanmadığını, aile içindeki herkesin bir sorumluluğunun olduğunu ve ister yetişkin, ister çocuk olsun tüm aile fertlerinin üzerlerine düşen görevleri yerine getirdiğini **Çadır 7**'nin aile reisinin şu ifadesi gözler önüne sermiştir;

“Ben davarlarla uğraşırım, eşim süt sağar, çocuklara bakar.”

İşbölümünün tek taraflı olmadığını bir göstergesi olarak değerlendirilebilecek bir başka yorum da **Çadır 5**'in hanımı tarafından yapılmıştır;

“Kızlar çobancılık yapar, erkek traktör sürer.”

Para Kullanımı:

Paralarını ne şekilde sakladıkları konusundaki ifadeler değişiklik gösterse de para saklama şekillerinin yaygın olarak kendi içlerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda **Çadır 2**'nin hanımı;

“Para cepte, para beyde durur.” yorumunu yapmış, **Çadır 4**'ün aile reisi ise,

“Parayı evin kızları saklar.” demiştir.

Çadır 6'nın aile reisi ise, bu konuyla ilgili olarak, diğer çadırlara göre daha fazla mal varlığına sahip olmasından kaynaklandığı sonucunun çıkartılabileceği bir yorumda bulunmuştur;

“Fakirin gözü zengindedir. Fakirin harcı başka, zenginin başka.”

“Sürü sattın mı çok para, üstünde taşınmaz.”

Borç almak konusunda ise;

“Borç almayı Allah nasip etmesin.” ifadesini kullanmıştır.

Çadır 7'nin aile reisi ise, borç almadığını ve böyle bir durumla karşılaşsa bile alabileceğini düşündüğü kimse olmadığını şu şekilde dile getirmiştir;

“Borç almamız, kimden alcam zaten?”

Eğitim:

Çocukların eğitimleri ile gelecekleri konusunda yapılan ve bu konunun göçerler açısından karamsar bir tablo ortaya çıkardığı yönünde düşünmemize yol açan yorumlardan bazıları, **Çadır 3**'ün aile reisi tarafından dile getirilmiştir;

“Baba işine devam eder çocuk, olursa çoban olur.”

“Şakir'in oğlu sonuna kadar okudu da noldu?” (Burada “sonuna kadar” ile kastedilen ilköğretim 8. sınıftır.)

Evlilik ve Miras:

Miras paylaşımında cinsiyet ayrımı gözetilmediğini dile getiren göçerlerin ifadeleri, **Çadır 7**'nin genç yaştaki hanımının sözlerinde doğruluk bulmaktadır;

“Evlendirken bu sürüyü babam bana verdi.”

Çadır 1'in aile reisi de, dışarıdan kız alıp vermenin olağan dışı bir durum olmadığını şu sözleriyle dile getirmiştir;

“Dışarıdan kız alıp verme oluyor, yerlilerden de gelen oluyor.”

Göçer yaşamın ayrılmaz bir parçası olan çadırlarla ilgili yapılan en dikkat çekici yorum ise, **Çadır 4**'ün hanımı tarafından şu sözlerle dile getirilmiştir;

“Çadırın penceresini, çadırı kuran bile sayamaz.”

5.3. Göçerlerin Yerleşme Sorunu

Yerleşmek isteyip istemedikleriyle ilgili sorumuz karşısında göçerlerin çok çeşitli yorumlarıyla karşılaşmıştır. Özellikle 6 numaralı çadırda yapılan ve 10 kişiden fazla katılımın olduğu toplu akşam görüşmesinde, bu konuyla ilgili olarak bütün katılımcılar görüşlerini dile getirmiştir.

Bütün ailelerin, çözümü çok zor görünen bir ikilem içinde oldukları söylenebilir: Hem yerleşmek istiyorlar, hem de yerleşmek istemiyorlar! Yerleşmek istemelerinin de, istememelerinin de ikişer temel nedeni olduğu anlaşılmaktadır :

Sürdürdükleri yaşamın fiziksel zorluğu (“irezillik”) ve bunu kabullendikleri halde yerleşik kişi ve kurumlar tarafından bu yaşamı sürdürmelerinde çıkarılan zorluk, aileleri yerleşme fikrini kabullenmeye itmektedir. Diğer yandan ise, herşeye rağmen alışkanlıkları ve “ferah” yayla yaşamına bilinçaltı bir tutkuyla bağlılıkları ile yerleşme koşullarının yaratılamaması ve yerleşme girişiminde bulunanların olumsuz deneyimleri, aileleri yerleşme düşüncesinden vazgeçmeye ve göçer yaşamı sürdürmeye itmektedir.

Bu noktada, göçer yaşamın sürdürülmesine çıkarılan zorluklarla, yerleşik yaşama geçilmesine çıkarılan zorluklara daha yakından değinmek gerekmektedir.

Göçer yaşamın sürdürülmesine çıkarılan zorluklar, bin yıllardır süren göçer-yerleşik çatışmasının aynen devam ettiğini göstermektedir. Cumhuriyet döneminde de yerleşik halkın ve devletin, göçerlere karşı tutumunun, Selçuklu-Osmanlı dönemlerindeki tutumun bir bakıma devamı olduğu anlaşılmaktadır. Şurası bir gerçektir ki, Cumhuriyet dönemindeki (ya da günümüzdeki) devlet tutumu bir kenara bırakılsa bile, göçerlerle köylüler arasında çok somut olan bir sorun kaynağı bulunmaktadır:

Binlerce, onbinlerce hayvandan oluşan göçer sürüleri, özel bir dikkat gösterilmezse, ekili tarlalara (ve ağaçlara) yok edici zararlar verebilmekte ve bu da göçerlerle köylüleri sert bir şekilde karşı karşıya getirmektedir. Zaman içinde ekili alanların gittikçe genişlemesi, göçerlere neredeyse geçecek yol bırakmayıp, bir anlamda onların yaşam damarlarını kesebilmektedir. Bu sorun, bugün için de ve görüşme yapılan yedi çadır için de o kadar gerçek ve önemlidir ki, ekili tarlaların kilometrelerce uzağından geçmeyi, korkuyla genlerine işlemiş bir zorunluluk olarak algılamakta ve yakın yıllara kadar geçtikleri hatta yaylak olarak konaklayabildikleri yerlere artık yaklaşamamanın acısını çektikleri anlaşılmaktadır.

Göçerler bu kadar dikkatle köylülerle doğrudan çatışmaktan kaçınabilseler bile, birçok muhtar ve orman koruma memuru, onlara yaşamı çok zorlaştırmaktadır. Muhtarlar ve orman koruma memurları, yasal bir dayanağı olmadan ve fiili bir durum yaratarak, göçerlerden, geçiş ve otlakiye ücreti olarak astronomik rakamlar talep etmekte ve almaktadır. Bu haraçlar, çadır başına yıllık en az birkaç milyarı bulmaktadır.

Bir muhtar, sürüden uzaklaşmış bir keçiyi (hatta bazen bir deveyi) alıkoyup, büyük zarar-zıyan talebinde bulunabilmektedir. Göçerlerin örgütlü olmaması, kendilerini savunmalarını olanaksız kılmaktadır. Örgütsüzlüğe, bilgisizlik ve bilinçsizlik de eklenince, geçiş ve otlakiye haraçları her türlü spekülasyona konu olabilmektedir. Örneğin, yetkileri belirsiz bir kişi çıkıp “Bana çadır başı birer milyar verirseniz, sizi Karaman’dan geçiririm.” diyebilmektedir. Sarıkeçililer’in dolaylı temsilcisi durumundaki kişi, vakıf ve dernekler arasında yeterli koordinasyonun olmaması ve devletin ilgisizliği, geçiş ve otlak problemini her geçen yıl daha da zorlaştırmakta ve bu da Sarıkeçililer’i yerleşmeyi düşünmeye itmektedir.

Ancak yerleşme konusu, göçerleri daha büyük problemlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Çoğunun okuma yazma bilmemesi ve hiçbirinin herhangi bir meslek sahibi olmaması, yerleşik yaşamda tutunmalarını zorlaştırmaktadır. Karaman’da devlet tarafından yapılarak, çok uzun vadeli ve çok uygun geri ödeme koşullarıyla Sarıkeçililer’e verilen 88 ev olayı, plansız ve desteksiz bir yerleşimin neden başarısız olacağını trajik bir örneğini oluşturmaktadır. Bu evlerde şu anda 20 aile oturmaktadır ve evler çürümeye terk edilmiş durumdadır. Halen oturmakta olan insanların, kolektif bir ruhsal bunalımda oldukları söylenebilir. Evlerde direnen bu son aileler, ya vasıfsız işçi olarak “kentlileşecekler”, ya da diğerleri gibi yaylalara geri döneceklerdir. Ancak dönüşün de çıkar bir yol olmadığını bildikleri için evlerin yakınına derme çatma kaçak inşaatlar yaparak, bildikleri tek mesleği sürdürmeyi istemekteledir : Hayvancılık. Göçer yaşama dönme konusundaki çok çelişik ruh hallerini, Sarıkeçililer Derneği Başkanı Pervin Çoban’a yanımızda şu şekilde ifade eden “yerleşik” bir Sarıkeçili’nin sözleri çok ironiktir : Dağları göstererek, “*Onlar şimdi orada keyif çatıyorlar.*” demektedir, “*Onların geçişini engelleyin!*”.

Görüşme yapılan göçerlerin “88 ev”de hem hala oturan, hem de oturup geri dönmüş yakınları olduğundan, bu türden bir yerleşimi kabus olarak gördükleri anlaşılmaktadır. 6 numaralı en zengin çadırın da düşündürücü bir yerleşme denemesi olmuştur. Sürüsünün bir kısmını satıp, bir elma bahçesi satın alarak yerleşik yaşamı denemiş fakat elma üretiminde başarısız olmuştur. Tarım konusunda deneyim yokluğu nedeniyle, başka bir tarımsal girişimden çekinmiş ve hayvancılık yapabileceği

düşüncesiyle sığır ve koyun ağılları inşa ettirmiş ama bu noktada parası bitmiş ve çareyi sürüsünün kalan kısmıyla birlikte göçerliğe dönmekte bulmuştur.

Tarihsel olarak göçer topluluklarla yerleşik topluluklar arasındaki çatışmanın önemli bir boyutu, zengin göçer beylerinin yerleşmeleri ve kendi içlerinden çıktıkları göçerlere cephe almaları olmuştur.⁸¹ Bu boyut, günümüz koşullarında geçerliliğini büyük ölçüde yitirmekle birlikte, yine de bazı izlerini hissettirmektedir. Eski dönemlerde olduğu gibi, göçerler arasında büyük varsıllık farkları yoktur. Fakir göçerin 100 keçisi varsa, zengin göçerin 500 keçisi vardır. Ancak yine de yukarıda belirtildiği gibi, kendi inisiyatifi ile bir yerleşim girişimi, başarısız da olsa, yedi ailenin en zengini tarafından denenmiştir. Ayrıca, sorunlu olarak da olsa Karaman evlerinde “yerleşik” durumda olanlar “yukarıdakiler”in de yerleşmesini, hatta geçiş haklarının engellenmesini(!) istemektedir.

Bu trajikomik durumların, göçerlerin kendi iç dinamikleriyle çözülmesi mümkün görünmemektedir. Sarıkeçililer’in yerleşim sorununun, devletin doğrudan ilgi ve müdahalesi olmadan ve kapsamlı bir projelendirme yapılmadan çözülemeyeceği çok açık olarak anlaşılmaktadır.

⁸¹ M. Said Polat, **a.g.e.**, sf.36-262.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YERLEŞİK SARIKEÇİLİLER ALAN ÇALIŞMASI

1. YERLEŞİK SARIKEÇİLİLER'E ULAŞMA

Yapılan ön araştırma ve temaslar sonucunda, yerleşik Sarıkeçililer'in yoğun olarak yaşadığı bölgelerin Burdur, Isparta, Konya, Antalya ve Aydın illeri olduğu belirlenmiştir. Özellikle Burdur'un Aziziye Köyü, tamamı Sarıkeçililer'den oluşan ve yerleşik Sarıkeçililer'in "sembolik merkezi"ne dönüşmüş bir köy olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, ilk hedef olarak bu köy belirlenmiştir. Daha sonra, kurulan ilişkiler uzantısında, yine Burdur'un Eskiye Köyü ve Isparta'nın Sarıhabalı Köyü, son olarak da, yine kurulan ilişkilerle belirlenen ve önceden seçilen kentli iki aileyle görüşmek üzere Antalya merkez belirlenmiştir. Bu görüşmeler, 10 günlük bir zaman dilimi içerisinde ve Şubat 2005'te gerçekleştirilmiştir.

Burdur-Aziziye, Burdur-Eskiye ve Isparta-Sarıhabalı köylerinde, önce köy kahvesine girerek ilk tanışıklık sağlandıktan sonra, kahvelerde konuya ilgi gösteren gruplarla (Aziziye'de 5 kişi, Eskiye'de 7 kişi ve Sarıhabalı'da 4 kişi) uzun görüşmeler yapılmıştır.

Sorularımızla başlayan görüşmeler, bir süre sonra, gruptaki kişilerin kendi aralarındaki konuşma ve tartışmalarıyla canlı bir havaya bürünmüş ve her görüşme, bir-bir buçuk saat civarında sürmüştür. Görüşmeye katılanlar, yer yer kendi özel durumlarıyla ilgili bilgi vermenin ötesinde, genel olarak köyün durumunu tartışmış, bazen görüş ayrılığına düşmelerine rağmen, genelde ortak bir değerlendirmeye ulaşmışlardır.

Daha sonra, Aziziye köyünde, bu gruptaki iki kişinin evinde görüşmeler yapılmıştır. Eskiye ve Sarıhabalı köylerinde ise, bize yardımcı olan Ispartalı rehberimizin tanıdığı aileler olmasından dolayı, bu ailelerle irtibata geçilmiş ve onların evlerinde görüşmeler yapılmıştır.

Evlerdeki görüşmeler, kahvelerdeki görüşmelerle kıyaslandığında, daha çok soru-cevap şeklinde geçmiştir. Çok misafirperverce ağırlanmamıza rağmen, sorulara genellikle kısa cevaplar verilmiştir ve bilgiyi netleştirmek için, soruları çeşitli biçimlerde yinelemek ve açmak gerekli görülmüştür, ama bazı durumlarda rahat anlatımlarla da karşılaşılmıştır.

2. GÖRÜŞMELER

2.1. Burdur / Aziziye Köyü

Bu köyde, önce köy kahvesinde genel bir görüşme ve sonra da 2 aile ile evlerinde derin mülakat yapılmıştır.

2.1.1. Aziziye Köyü Kahvesindeki Genel Görüşme

Köy kahvesinde yapılan genel görüşmede şu bilgiler edinilmiştir :

Üretim ve Geçim Şekilleri:

Geçimleri tarım, hayvancılık ve ormancılıkla sağlanmaktadır. Kooperatiflerle çalışılmaktadır. Kooperatiflere sattıkları süt de önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Özellikle yeni nesilde orman kesimi daha yaygın bir geçim kaynağı olarak öne çıkmaktadır.

Göçer hayatı yaşadıkları zamanlarda da hayvancılıkla (koyun-deve-sığır-davar) uğraştıkları ifade edilmiştir.

Köydekilerin büyük çoğunluğu memuriyetten ya da ormancılıktan emeklidir ve bağ-kur güvenceleri bulunmaktadır. Bu nedenle maddi olarak ciddi bir sıkıntı yaşamadıkları, kendilerine yettikleri belirtilmiştir.

Maddi durumlarının eski kuşaklara göre daha iyi olduğu ifade edilmiştir. Eskilerin, geçimlerini sağlamak için kendi hayvanlarını satmak durumunda da kaldıkları ama şimdiki neslin çok daha şanslı olduğu üzerinde durulmuştur. Köyde çalışmanın şehirde çalışmaktan daha karlı olduğunu düşünenler de bulunmaktadır. Bunun başlıca sebebini, ev kirası vermek zorunda olmamak oluşturmaktadır.

Eskiden halıcılığın, özellikle kadınlar tarafından yaygın olarak yapıldığı ve zamanında bu köyün, halı dokuma sayesinde epey kazanç sağladığı belirtilmiştir. Fakat, şu anda tarım, hayvancılık ve ormancılık ile geçim sağlanmaktadır.

Eskiden tarım kredisi aldıkları, ama %60-70 civarında faizi olduğu için vatandaşın bunun altından kalkamadığı ve bundan sonra da krediden uzak durdukları belirtilmiştir.

Eğitim Durumu:

160 haneli bu köyde, okuma yazma oranı oldukça yüksek durumdadır. Köy nüfusunun çok büyük bir bölümü ilkokul mezunudur. Yeni nesilde eğitim düzeyi, şehirde yaşama ve çalışma oranı daha yüksektir. Özellikle Antalya'ya gidip turizm sektöründe çalışan gençlerin sayısının oldukça yüksek olduğu ifade edilmiştir.

İşbölümü:

Tarım ve hayvancılık işlerini kadın ve erkek her zaman ortaklaşa yürütmektedir.

Güç İlişkileri:

Her hanenin maddi durumunun aynı olmadığı, ama arada uçurumlar da bulunmadığı belirtilmiştir. Fakat, bu ekonomik farklılıkların, herhangi bir rekabet ortamına, bir iktidar ilişkisine ya da hiyerarşik bir gruplaşmaya sebep olmadığı ifade edilmiştir. İmecenin her zaman devam ettiği, yardımlaşmanın ve dayanışmanın esas olduğu üzerinde durulmuştur.

Göç halindeki yaşantılarında, başlarında bir lider olduğu, o kişinin önderliğinde göç yapılacak yerlerin seçildiği ve develerin idare edildiği belirtilmiştir. Şu anda köyde bir liderlik durumu ya da lider konumunda grupların olmadığı fakat yaşça büyüklere her zaman hürmet edilerek düşüncelerinden faydalandığı ifade edilmiştir.

Yukarıda sayılanlar dışında edinilen ve dikkat çekici bulunan diğer bilgiler ise şu şekilde özetlenebilir:

Evlerin çok büyük bir kısmında jeneratör bulunmaktadır. Cep telefonu, çamaşır makinesi, VCD player, müzik seti, televizyon gibi teknolojik aletlere uzak olmadıkları görülmektedir. Pek çok evde bunların büyük çoğunluğu bulunmaktadır. Eskiden inekleri elleriyle sağdıkları ama artık özel makinalar kullanıldığı ve teknolojiye uyum sağlamakta zorluk yaşanmadığı belirtilmiştir.

Artık, kız verilirken damat adayına mutlaka işi olup olmadığı sorulduğu ifade edilmiştir. Bu köyde, dışarıdan nadiren kız alıp verme olduğu için, en saf Sarıkeçili köyü olarak değerlendirilmektedir.

Nüfus planlamasına uydukları ve bundan dolayı da eskiden 950 olan nüfusun, 1995 yılında 750'ye düştüğü vurgulanmıştır. Şu andaki sayıları da hala bu civardadır.

Suç oranının yok denecek kadar az olduğu ve bu nedenledir ki, çoğu ev ve ahırın kapısına kilit vurmaya bile gerek duyulmadığı belirtilmiştir.

Okul, sağlık ocağı, cami ve mescitleri bulunmaktadır ve her gün düzenli olarak şehre araba kalkmaktadır. Her yılın Temmuz ayında yaylada şenlikleri olmakta, folklor ve "orta oyunu" gösterileri sergilenmektedir. Çadırlar kurulup, gelenekleri gözler önüne serilmektedir.

Yerleşik Düzene Geçiş:

Sarıkeçililer'in, Orta Asya'dan göç yoluyla Sultan Aziz zamanında bu köye geldiği, çadırlarla gelinip, zaman içinde yerleşik düzene geçildiği ifade edilmiştir. Osmanlı'da bir insanın suç işleyip de, suç işlediği yerin sınırlarının dışına çıktığında, cezadan kurtulduğu, bu nedenle, o zamanlardaki göçer yörüklerin bir kısmının da bu şekilde yerleşmiş olduğu dile getirilmiştir.

Devletin, ormanlara zarar vermeyecek hayvan yetiştirmeye yani davarlarını satıp inek almaya teşvik ettiği, dolayısıyla orman sahalarının artması ve hayvancılık için uygun arazilerin orman haline getirilmesinin de yerleşik düzene geçmekte önemli bir unsur olduğu ifade edilmiştir.

Yerleşik hayatlarıyla göçer yaşantıları karşılaştırıldığında, aile yapısında çok fazla değişiklik yaşanmadığı, ancak, zamana da ayak uydurdıkları belirtilmiştir.

Sonuç itibarıyla, köy halkı yerleşik düzenden ve bu şekilde bir hayat sürmekten son derece memnun gözükmektedir. Fırsatları olsa bile, zaten oldukça eskide kalmış olan göçer geleneği devam ettirme gibi bir niyete sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

2.1.2. Hanelerle Görüşme

Tüm hanelerle ilgili demografik bilgiler Ek-3`te verilmiştir.

Hane 1

Geçim ve Üretim Şekilleri:

Geçimleri, emekli maaşına ek olarak, tarım ve hayvancılıkla sağlanmaktadır. Buğday ekimi ve kendi ihtiyaçları kadar domates ekimi yapılmaktadır. Ayrıca ineklerden süt elde edilmektedir. Buğday ve süt satışı yapılmaktadır. Üretim, aile bazında yapılmaktadır. Buğday satışı doğrudan, süt satışı ise bir kooperatif aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Tüketim:

Başlıca harcama kalemleri içinde, ev ihtiyaçları ve hayvan yemi yer almaktadır.

İşbölümü:

Tarım ve hayvancılık işlerinde kadın ve erkek ortaklaşa çalışmaktadır. Ev işlerinde ise, kadının erkeğe göre daha fazla sorumluluğu bulunmaktadır. Satış işiyle hane reisi ilgilenmektedir.

Karar Mekanizmaları ve Güç İlişkileri:

Karar verme konusunda, aile içinde konuşarak ortak kararlar aldıkları ve birbirlerinin fikirlerine her zaman başvurdukları belirtilmiştir. Erkeğin baskın bir durumu olmadığı anlaşılmaktadır.

Aile reisi, Aziziye köyünde çok fakirlik olmadığı gibi, çok varlıklı insanların da olmadığını, herkesin kendi yağıyla kavrulduğunu belirtmiştir. Köyde gerektiğinde herkesin birbirine yardım ettiği, anlaşmazlık ya da gruplaşmalar olmadığı ifade edilmiştir.

Para Kullanımı:

Borç almadıkları ve biriktirdikleri parayı bankaya yatırdıkları belirtilmiştir. Miras paylaşımında cinsiyet belirleyici rol oynamamaktadır.

Yerleşik halde yaşamaktan memnun oldukları, evlerindeki jeneratör, televizyon, VCD player, müzik seti ve çamaşır makinesi gibi aletler gösterilerek ifade edilmiştir.

Hane 2

Geçim ve Üretim Şekilleri:

Geçimleri, emekli maaşına ek olarak, tarım ve hayvancılıkla sağlanmaktadır. Patates ekimi yapılmaktadır. Kendi ihtiyaçları kadar sebze ve meyve yetiştirilmektedir. İneklerden süt elde edilmektedir. Patates ve süt satışı yapılmaktadır. Süt, kooperatif aracılığıyla satılmaktadır. Üretim aile bazında yapılmaktadır. Patates üretimi için, ihtiyaç halinde yardımcı tutulmaktadır.

Tüketim:

Başlıca harcama kalemlerini, ev ihtiyaçları ve hayvan yemi oluşturmaktadır.

İşbölümü:

Tarım ve hayvancılık işlerinde kadın ve erkek ortaklaşa çalışmaktadır. Ev işlerinde, kadının daha fazla rolü bulunmaktadır. Satış işiyle hane reisi ilgilenmektedir.

Karar Mekanizmaları ve Güç İlişkileri:

Karar verme konusunda, aile içinde karşılıklı görüş alışverişinin her zaman olduğu dile getirilmiştir. Aile reisi, komşular arasında dayanışma olduğunu, anlaşmazlık yaşanmadığını ifade etmiştir.

Para Kullanımı:

Aile reisi, bankayı sadece emekli maaşını çekmek için kullanmaktadır. Biriktirdikleri parayı, bankaya yatırmayı tercih etmedikleri, torunlarına harcadıkları ve borç almadıkları belirtilmiştir. Aile reisi, zengin olmadıklarını ama muhtaç da olmadıklarını ifade etmiştir.

Miras paylaşımında ise cinsiyet ayrımı gözetilmemektedir.

Yerleşik hayattan, son derece memnun oldukları ifade edilmiştir.

2.2. Burdur / Eskiye Köyü

Bu köyde de, köy kahvesindeki genel bir görüşmeden sonra, seçilen iki aile ile derin mülakat yapılmıştır.

2.2.1. Eskiye Köyü Kahvesindeki Genel Görüşme

Geçim ve Üretim Şekilleri:

Geçimleri, hayvancılık, meyvecilik-sebzecilik (özellikle, üzüm, kavun, kiraz ve yeşil erik) ve seracılıkla sağlanmaktadır. Sütler, kooperatif vasıtasıyla satılmaktadır. Para kazanma yollarından birini, üretici-tüketici kanalı oluşturmaktadır. İhtiyacı olan şahsen gelip satın almaktadır. Bir diğeri ise, komisyoncular vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Fazla üretime sahip olduklarından, bilhassa Antalya ve Marmaris'e meyve gönderilmekte ve bu şekilde gelir elde edilmektedir.

Seracılığa başlamaları ise çok eskilere dayanmamaktadır. Seracılığı öğrenmekte zorluk çekmedikleri ama maliyeti yüksek olduğu için, daha ziyade parası olanların seracılıkla uğraştığı belirtilmiştir. Sera kurmanın oldukça maliyetli bir iş olduğu, ama kazancının da bir o kadar iyi olduğu ifade edilmiştir. Bu köyün, nakliye yapılan yerlere yakınlığından dolayı nakliye masrafının az olduğu ve bu anlamda da daha şanslı oldukları üzerinde durulmuştur.

Eğitim:

Yerleşiklikle beraber, eğitime verilen önem artmaktadır. Eskiden çoğunluk ilkokul mezunu iken, özellikle yeni nesilde üst düzeyde okuyanların sayısında artış görölmektedir. Köyün çok büyük bir çoğunluğu okur-yazardır.

İşbölümü:

Kadın ve erkek, işleri her zaman ortaklaşa yapmakta ve köyün genelinde de imece ve yardımlaşma daima devam etmektedir. Gerek miras gibi konularda, gerek geçim kaynakları olan işlerle ilgili konularda, gerekse kendi yaşamlarındaki karar alanlarında, kadın da erkek de eşit söz hakkına sahiptir.

Mülkiyet Durumu:

Köyün %70'i büyükbaş hayvana sahiptir. 500 hanenin 350'sinde inek bulunmaktadır. Miras yoluyla bölünmüş olmasından dolayı genellikle 10 dönümden küçük olsa da, çoğu insanın arazisi bulunmaktadır.

Karar Mekanizmaları ve Güç İlişkileri:

Göçer halde yaşarlarken, kazancın her zaman ailenin en büyüğünde durduğu belirtilmiştir. Eskiden varlıklı sülalelerin olduğu ve onların en büyüğü ne keserse onun yendiği ya da ne derse onun olduğu, ama 60'lı yıllardan sonra bu düzenin dağıldığı ve her şeyin daha demokratik hale geldiği ifade edilmiştir.

Durumlarının, şehirdekilerden çok daha iyi olduğu üzerinde durulmuştur. Köyde yaşayan insanların şehirdekiler kadar büyük riskler almadıkları, birinin başına zor bir iş geldiğinde herkesin yardıma koştuğu, bu nedenle de köydeki yaşamın çok daha rahat olduğu belirtilmiştir.

Para Kullanımı:

Fazla parası olanların birikimlerini bankalara yatırmaya başladıkları, hatta artık euro biriktirdikleri ama genellikle de yastıkaltı durumunun söz konusu olduğu ifade edilmiştir.

Yerleşik Düzene Geçiş:

Kuruluşu 100 seneden eski olan bu köyün büyük bir çoğunluğunu, Sarıkeçili yörükleri oluşturmaktadır. Bize bilgi verenlerin bazıları, atalarının Tokat'tan sürgün yoluyla geldiğini belirtmiştir. Bunun dışında, yaşadıkları dağların orman dikim sahası haline getirilmesi nedeniyle de buraya gelip, yerleşik düzene geçen Sarıkeçililer olduğu ifade edilmiştir. Bunun sebebini, çam ve sedir gibi ağaçların bulunduğu iğneli ormanların filizlerini yiyen keçiler yerine, koyun beslemeleri için teşvik edildikleri halde keçi beslemekten vazgeçilmemesi ve bundan dolayı da büyük ve caydırıcı cezalar uygulanması oluşturmaktadır.

Yerleşik düzen, onlar için oldukça memnuniyet verici gözükmektedir. Yerleşik halde yaşamaktan vazgeçmeyi ve tekrar göçer düzene dönmeyi düşünmek isteyen dahi bulunmamaktadır.

2.2.2. Hanelerle Görüşme

Hane 1

Geçim ve Üretim Şekilleri:

Geçimleri, emekli maaşına ek olarak, meyvecilik ve sebzeçilikle sağlamaktadır. Ayrıca ineklerden süt elde edilmektedir. Meyve ve sebzeler komisyoncular aracılığıyla, süt kooperatif aracılığıyla satılmaktadır. Üretim, tüketim ve satış süreçleri aile bazında gerçekleşmektedir.

Tüketim:

Başlıca harcamalarını, günlük geçim ihtiyaçları dışında, çocuklarının eğitim masrafları oluşturmaktadır.

İşbölümü:

Üretim ortaklaşa yapılmaktadır. Ticari ilişkiler ile hane reisi ilgilenmektedir.

Karar Mekanizmaları ve Güç İlişkileri:

Hem aile reisi, hem de eşi için eğitilmiş ve aydın insanlar olduklarını söylemek yerinde olacaktır. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptıktan sonra emekli

olup köylerinde yaşamaya başladıkları ifade edilmiştir. Oldukça demokratik bir aile yapısına sahip oldukları görülmektedir ve ailede kararlar ortak verilmektedir. Aileler arasında genelde dayanışma olduğu ve ciddi anlaşmazlıkların yaşanmadığı belirtilmiştir. Herhangi türden gruplaşmalar bulunmamaktadır.

Para Kullanımı:

Birikimlerini bankada tuttukları ve borç almadıkları belirtilmiştir.

Yerleşik yaşamdan memnuniyet duydukları ifade edilmiştir.

Hane 2

Geçim ve Üretim Şekilleri:

Geçimleri, meyvecilik, sebzeçilik ve seracılıkla sağlanmaktadır. Ayrıca, ineklerden süt elde edilmektedir. Meyve ve sebzeler komisyoncular aracılığıyla, süt kooperatif aracılığıyla satılmaktadır. Üretim, aile bazında yapılmaktadır.

Tüketim:

Başlıca harcama kalemlerini, ev ihtiyaçları ve sera ile ilgili harcamalar oluşturmaktadır.

İşbölümü:

Üretim işleri, kadın ve erkek tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. Çocuklar, üretime katkıda bulunmaktadır. Satış işiyle, hane reisi ilgilenmektedir.

Karar Mekanizmaları:

Karar alma sürecinde, hane reisinin daha baskın bir rolü olduğu anlaşılmaktadır.

Para Kullanımı:

Biriktirdikleri parayı bankaya yatırmayı tercih ettikleri belirtilmiştir.

Yerleşik yaşamlarından memnun oldukları dile getirilmiştir.

2.3. Isparta / Sarıhabalı Köyü

Bu köyde, köy kahvesi görüşmesinin ardından, yine 2 aile ile evlerinde derin mülakat yapılmıştır.

2.3.1. Sarıhabalı Köyü Kahvesindeki Genel Görüşme

Geçim ve Üretim Şekilleri:

Geçim kaynaklarını hep “malcılık” yani hayvancılığın oluşturduğu ama 60’lı yıllardan bu yana araziye de yöneldikleri belirtilmiştir. Şu anda, özellikle pancar, arpa ve buğday üretilmektedir. Kooperatif kanalıyla çalışılmamaktadır. Üretim ve satış, aile bazında gerçekleşmektedir. Zaman zaman, kasaplık hayvan alıp satan kişilere yani “celep”lere hayvan da satılmaktadır. Hayvancılık olarak da özellikle inek ve koyunculukla uğraşılmaktadır. Bu köy, Beyşehir gölünün kıyısında kurulmuş bir köy olduğu için, bir miktar balıkçılık da yapılmaktadır.

Tüketim:

Kazandıkları paralar, kendi temel ihtiyaçları dışında öncelikle tarım aletleri için harcanmaktadır. Ama bunlar dışında ekstra bir harcamaları olmamaktadır.

İşbölümü:

Kadın ve erkeğin, bütün işleri beraber yaptığı ve kendileriyle ilgili tüm kararlarda da ortaklaşa hareket ettikleri belirtilmiştir.

Eğitim Durumu:

Köyün neredeyse tamamı ilkokul mezunu ya da okur-yazardır. Yeni nesilde ise, ilkokul sonrası eğitime devam edenlerin sayısı oldukça yükselmektedir.

Yenilikler takip edilmekte ve teknolojinin getirdiği rahatlıklardan faydalanılmaktadır. Örneğin, inekler eskiden elle sağılırken, şu anda makinayla sağılmakta ve çiftçilik de traktörlerle yapılmaktadır.

Para Kullanımı:

Banka ile ilişkileri, Ziraat Bankası'ndan kredi kullanmak şeklindedir. Çoğunun, Tarım–Bağ Kur'dan emekli olmuş olacağı belirtilmiştir.

Güç İlişkileri:

Göçer haldeyken, tüm kazançların aile reisinde toplandığı, reisin de her zaman yaşça daha büyük olduğu belirtilmiştir. Özellikle dedelerin sözlerine büyük hürmet gösterildiği, hatta eskiden, kızların kiminle evleneceğine de bu reislerin karar verdiği ifade edilmiştir. Göçer halde yaşarlarken, bazen birkaç ailenin tek bir çadırda yaşadığı, ama şimdi herkesin bir evinin olduğu ve yerleşik düzene geçtikten sonra dışarıdan da kız alıp vermenin başladığı dile getirilmiştir.

Dayanışmanın ve işbirliğinin hiçbir zaman kaybolmayan değerler olduğu, herkesin birbirinin yardımına her zaman koştuğu, üretim ilişkilerindeki ve gelir dağılımındaki farklılıkların hiçbir şekilde rekabete ya da gruplaşmalara yol açmadığı belirtilmiştir.

Yerleşik Düzene Geçiş:

70 haneli bu köyde, nüfusun yarısını Sarıkeçililer oluşturmaktadır. Göçerlikten yerleşik hayata geçip bu köye gelmeleri 1935 yılında gerçekleşmiştir. Sarıhabalı Köyü'nün arazisinin aslında Sarıhabalılar'a ait olduğu ama o yıllarda sinekten ve sıtma hastalığının getirdiği ölümlerden bunalarak bu araziyi terkettikleri ve Antalya'ya yerleştikleri ifade edilmiştir. Daha sonra bu topraklara gelen Sarıkeçili yörüklerinden birkaç kişinin, kendilerini köyden kovmamaları için biraz toprak satın aldıkları ve zamanla yerleşik düzene geçtikleri belirtilmiştir.

Yerleşik düzene geçilmesinde, hayvanlarını rahat ettirme isteklerinin büyük rol oynadığı vurgulanmıştır. Yerleşik hayattan herkesin son derece memnun olduğu, özellikle genç neslin daha iyi para kazanabildikleri için daha çok memnun olduğu ve zaten gençlerin büyük bir kısmının da şehirde yaşadığı dile getirilmiştir.

Ayrıca, göçer haldeki yaşantılarında çok daha fazla yürüdükleri için, yerleşik hale geçtikten sonraki zamanlarla kıyaslandığında çok daha az hastalık görüldüğü, göçebe iken sağlık durumlarının daha iyi olduğu ifade edilmiştir.

2.3.2. Hanelerle Görüşme

Hane 1

Geçim ve Üretim İlişkileri:

Aile reisinin asıl işini çobanlık oluşturmakta, kasaplık hayvan da alıp satmaktadır. Bunun yanı sıra buğday ve şeker pancarı yetiştirilmektedir. Üretim ve satış aile bazında yapılmaktadır.

İşbölümü:

Buğday ve şeker pancarı üretimi ortaklaşa yapılmakta, satış işiyle ise hane reisi ilgilenmektedir.

Para Kullanımı:

Bir miktar paraları olduğunu fakat bankaya yatırmadıklarını, henüz evlenmemiş olan torunları için sakladıklarını ifade etmişlerdir.

Aile reisi, kıl çadırda doğduğunu ve çocukken yerleştiklerini belirtmiştir. Göçer yaşamla ilgili çok hikayeler anlatsa da tekrar göçer şekilde yaşamayı düşünmemektedir.

Hane 2

Geçim ve Üretim Şekilleri:

Geçimleri tarım, hayvancılık ve balıkçılıkla sağlanmaktadır. Üretim ve satış aile bazında gerçekleşmektedir.

İşbölümü:

Üretim ortaklaşa yapılmakta, kararlar da ortaklaşa alınmaktadır.

Para Kullanımı:

Banka kullanmadıkları, nadiren, yakın akrabalarından küçük borçlar aldıkları belirtilmiştir. Harcamalarının önemli bir kısmını, çocuklarının eğitim harcaması oluşturmaktadır.

Güç İlişkileri:

Aileler arasında gruplaşmalar ve anlaşmazlıklar olmadığı belirtilmiştir.

Yerleşik yaşamın memnuniyet verici olduğu ifade edilmiştir.

2.4. Antalya / Merkez

Şehirde yaşayan Sarıkeçili aileleri örneği olarak, Antalya–Merkez’de iki aile ile görüşme yapılmıştır.

Aile reislerinden biri dış doktoru, diğeri ise emekli polis şefidir. Dış hekiminin eşi, sigorta acentesi işletmektedir. Polis şefinin eşi de ev hanımıdır. Bu iki ailenin, aynı meslek ve konumlara sahip ve göçer kökenli olmayan ailelerden hiçbir farkları bulunmamaktadır. Aile üyeleri, bir önceki kuşak yerleştikten sonra, yerleşik olarak doğmuştur. Ancak her iki aile de, göçer geçmişleriyle gurur duyduklarını ve bu konuda söylemek istedikleri çok şey olduğunu ifade etmişlerdir.

Aşağıda bu ailelerle yapılan görüşmelerin özetleri verilmektedir :

Birinci Aile

Dış doktoru, göçer hayatın 50’li yıllarda sona erdiğini belirtmiştir. Yerleşik düzene geçişte en önemli nedenlerin, öncelikle ekonomik nedenler olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, eğitim olanaklarını arttırma isteğinin de yerleşik düzene geçmede etkili unsurlardan biri olduğu vurgulanmıştır.

Yerleşik düzene geçişte ilk başlarda zorlanıldığına, bunda modern tarımın gelişmemiş olmasının da etkisi olduğuna dikkat çekilmiştir. Özellikle kadınların daha çok zorlandığı, çünkü göçer haldeyken tarımla uğraşmadıkları ama yerleşik düzene

geçince hayvancılık işine bir de tarım eklendiği, dolayısıyla da kadının yükünün daha çok ağırlaştığı ifade edilmiştir.

Diş doktoru, yerleşik düzene geçişte, Bucak'ta tek bir yörede devletin ev ve kredi verdiğini ama yerleşme olmadığını belirtmiştir. Yerleşmenin çoğunlukla evlilik ve toprak alımıyla olduğu, sülale takibi olmasından dolayı da, herkesin yakınlarının olduğu köylere geldiği dile getirilmiştir. Göçer halde yaşarken, toprak edinme usullerinden birinin; çiftlik sahibinin kızlarıyla evlenmek, bir diğerrinin ise sürüleri vererek toprak edinmek olduğu belirtilmiştir.

Göçer halde yaşarlarken, hayvancılık yaparak geçimin sağlandığı, üretilen peynir, yoğurt ve süt karşılığında yiyecek olarak ya da sürülere bakım karşılığı para olarak ihtiyaçların karşılandığı dile getirilmiştir.

Diş doktoru, çalışma hayatının çocukluktan ölünceye kadar devam ettiğini belirtmiştir. Göçer halde yaşarlarken, kadınların sağım, eğirme, dokuma gibi işleri yaptığı, erkeklerin özellikle hayvancılıkla uğraştığı, çocukların da büyüklerine yardım ettiği ya da koyun, oğlak ve inek güttüğü üzerinde durulmuştur. Yerleşik düzene geçince, erkekler, hayvancılıkla beraber toprak işleriyle de uğraşmaya başlamaktadır. İhtiyarlar ise ya çocuklara bakmakta ya da hayvanlarla ilgilenmektedir. Çocuk, önemli bir işgücü kaynağı olarak görülmektedir. Ne kadar çok çocuk, o kadar çok işgücü anlamına geldiği için, bunun da çocuk doğurmayı teşvik eden bir durum oluşturduğu belirtilmiştir.

Sarkeçililer'de 1940'lı yıllara kadar aşiret reisliği olduğu, ama artık reislik durumunun söz konusu olmadığı ifade edilmiştir. Ama yaşlıların sözü çok dinlenmekte ve büyük bir saygı duyulmaktadır.

Yerleşik düzene geçildikten sonra, aile içi roller çok büyük değişikliklere uğramamaktadır. Kadın ve erkeğin, ortaklaşa bir şekilde işleri yürütmeye devam ettiği, alınan her türlü kararda, kadının da fikrinin muhakkak alındığı belirtilmiştir. Hatta, özellikle göçer haldeyken, paranın kadında durmasının da yaygın görülen bir durum

olduğu ifade edilmiştir. Sarıkeçililer’de yardımlaşmanın oldukça önemli olduğuna dikkat çeken dış doktoru, akıllı hareket edenin daha çok kazandığını ama bu durumun, hiçbir şekilde rekabete ya da gruplaşmalara sebebiyet vermediğini belirtmiştir.

Yerleşik düzene geçildikten sonra eğitime çok büyük önem verilmeye başlanmaktadır. Devletin kırsal kesimde yaşayanları parasız yatılı okutmasının ve meslek okullarına yönlendirilmesinin, kız olsun erkek olsun, pek çok gencin meslek sahibi olmasını sağladığı vurgulanmıştır. Ebelik, hemşirelik gibi mesleklere, öğretmenliğe ve memuriyete yoğun ilgi olduğu belirtilmiştir. Gençlerin %80’i çiftçilik dışındaki farklı mesleklere yönelmeye başlamaktadır. Tarımla uğraşmaya devam edenler ise okusalar da çiftçiliği tercih etmektedir.

Dış doktoru, Sarıkeçililer’in yeniliğe çok açık insanlar olduğunu belirtmiştir. Göçerlikten gelmelerine rağmen, geleneklerini bozmadıkları ama yenilikleri de her zaman takip ettikleri, teknolojiye ayak uydurmaya çalıştıkları dile getirilmiştir. Çok zengin olmadıkları ama teknik aletlerden faydalanmak için de ellerinden geleni yaptıkları vurgulanmıştır. Oldukça demokratik, yenilikçi ve kolay uyum sağlayabilir bir yapıya sahip oldukları üzerinde durulmuştur.

İkinci Aile

“Sarıkeçili Yörükleri” adını taşıyan ve Sarıkeçililer’in yaşamlarını anlatan bir kitap yazan emekli polis şefi Ahmet Yüncü ile yapılan görüşmede şu bilgiler edinilmiştir :

Ahmet Bey; Sarıkeçili yörüklerinin hemen hemen tamamının 60’lardan önce yerleşik hale geldiğini ve şu anda Silifke-Gülнар havalisinde çok az sayıda göçer halde yaşayan aile kaldığını belirtmiştir. Sarıkeçililer’in eskiden hayvancılığın yanı sıra tuz-kil ticareti ve develerle kervancılık yaptıklarından bahsedilmiştir.

Göçer halde yaşarlarken, özellikle suyun veya karın olduğu yerlere gidildiği belirtilmiştir. Bir sene hayvan otlattıkları yerlere diğer sene gidilmediği, çünkü, aynı yere bir kez daha gidilirse, hayvanların hastalık kapma riskinin olduğu ifade edilmiştir.

Hayvanlarını rahat ettirebilecekleri ve coğrafi koşulların uygun olduğu yerler tercih edilmektedir.

Özellikle; koyun, davar, deve ve at en yaygın olarak sahip oldukları hayvanlardır ama davar yani keçi, kışa ve soğuga dayanıklı bir hayvan olduğu için yörüklerin en fazla ilgi duyduğu hayvan haline gelmiştir.

Hayvancılıkta paranın peşin olması da hayvancılık yapmanın avantajlarından birini oluşturmaktadır. Göçer haldeyken de, yerleşik düzene geçtikten sonra da, gerek tarım gerekse de hayvancılık işlerinde yani üretimde kadın ve erkek dengesinin olduğu belirtilmiştir. Bütün işler ortaklaşa yapılmaktadır. Ekonomik ilişkilerin, herhangi bir rekabete ya da grupların oluşmasına sebebiyet vermediği, yardımlaşma ve dayanışmanın her zaman önem taşıdığı ifade edilmiştir.

Eskiden aşiretlerin başında reislerin bulunduğu ve karar almada oldukça etkili olduklarından, fakat bu durumun ancak 40'lı yıllara kadar devam ettiğinden ve artık reisliğin söz konusu olmadığından bahsedilmiştir. Ama büyüklere çok büyük bir saygı duyulmakta ve sözlerine çok önem verilmektedir.

Yerleşik düzene geçilmesinde, eğitim ve ekonomik sebeplerin oldukça etkili olduğu ama bunun yanı sıra devlette söz sahibi olma isteğinin de, yerleşik hayata geçişte rol oynadığı belirtilmiştir.

Ahmet Bey, Sarıkeçili yörüklerinin oldukça demokratik, uyumlu ve yeniliklere açık bir yapıya sahip olduklarını belirtmiş, yerleşik hayattan memnun olduklarını dile getirmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. GÖÇER VE YERLEŞİK SARIKEÇİLİLER'İN KARŞILAŞTIRILMASI

Üretim:

Göçerlerin temel üretimlerini, peynir ve keçi oluşturmaktadır. Kayda değer gelir, bu iki ürünün satışından elde edilmektedir. Hatta peynir satışı dahi “cep harçlığı” düzeyinde kalmakta olup, asıl yaşamsal gelirleri keçi satışından sağlanmaktadır.

Yerleşmiş durumdaki Sarıkeçililer'e bakıldığında ise, üretim mallarının ve gelir kaynaklarının çeşitlendiği görülmektedir. 50 yıl kadar önce, göçerlik olayı esas itibariyle bitmiş olduğundan, yerleşik olanların çoğu yerleşik düzende doğmuşlar, belli ölçüde eğitim almışlar, memuriyetlere girmişler, hatta emekli olmuşlardır. Birçoğunun, gelir kaynağı olarak ya maaşı ya da emekli maaşı bulunmaktadır. İşçi emekliliğinden çok, memur emekliliği yaygın durumdadır. Göçerlerde, böyle bir durumla karşılaşılmamaktadır.

Yerleşiklerin, maaş ya da emekli maaşı dışında, başka çeşitli gelir kaynakları da bulunmaktadır. Çünkü, tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta ve bu üretimden gelir sağlanmaktadır. Tarım üretimleri, geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Meyvecilik, sebzeçilik (domatesten, patates ve pancara kadar) çok yaygındır, tahıl da üretilmektedir. Kimi ailelerde seracılığa da geçilmiştir ve bunun da yaygınlaşacağı anlaşılmaktadır. Hayvancılık, esas itibariyle birkaç inek beslemek ve sütünü satmakla sınırlı görünmektedir. Üretilen sebze ve meyvelerin ve sütün satışı, yerleşiklerin ikinci önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır.

Göçerlerde doğal olarak, meyvecilik-sebzeçilik diye bir olay söz konusu olmadığı gibi, sütün de biriktirilmesi, taşınması ve satılması, özel durumlar dışında söz konusu değildir, peynir üretimi bu nedenle öne çıkmaktadır.

Göçerlerde üretim ve satış, aile bazında olmaktadır. Yerleşiklerde ise, üretim yine aile bazında olmakla birlikte, satış sürecinde, meyve ve sebzelerde komisyoncular, sütte ise kooperatifler devreye girmektedir. Yerleşik ve göçerler satış süreci bazında karşılaştırıldığında, yerleşik düzende yaşıyor olmanın, onları daha organize hale getirdiği görülmektedir.

Üretimin aile içinde ortaklaşa olması ve satış işiyle daha çok erkeklerin ilgilenmesi ise, göçerlerde ve yerleşiklerde paralellik göstermektedir.

Tüketim:

Göçerlerin başlıca harcama kalemleri, zaten sınırlı olan zorunlu günlük ihtiyaçları dışında, kış için hayvan yemi (traktörü olanlar için mazot) gibi çok kısıtlı bir liste oluşturmaktadır.

Yerleşiklerde ise, zorunlu günlük ihtiyaçlar dışında, “beyaz eşya konforu” önemli bir yer tutmakta, meyvecilik-sebzecilik ve seracılık için harcamalar yapılmakta, ayrıca eğitim harcamaları ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Yani yerleşiklerin uzun bir harcama listesi bulunmaktadır.

Para Kullanımı ve Mülkiyet Durumu:

Göçerlerde, banka kullanımı nadirken, yerleşiklerde yaygındır. Borç almaya her iki grupta da pek sık rastlanmamaktadır.

Sahip oldukları mülkiyet farklılıkları da dikkat çekicidir. Göçer mülkiyeti, esas itibariyle keçi sürüsünden oluşmaktadır. Yerleşiklerde ise ev ve tarla, olmazsa olmaz unsurlar arasında yer almaktadır.

Mirasta cinsiyet ayrımı, her iki grupta da görülmemektedir.

Eğitim:

Göçerlerle yerleşikler arasında farklılık gösteren önemli konulardan birisi, eğitim durumlarıdır. Göçerlerde, okuma-yazma bilmeyenlerin oranı, ürkütücü

düzyededir. Aileler, çocuklarını altı aylık kışlak döneminde dahi okula göndermekte büyük bir isteksizlik göstermektedir. Çocuklar okursa, sürülere bakacak kimsenin kalmayacağı şeklinde bir kaygıları bulunmaktadır. Oysa yerleşiklerde, okuma-yazma oranı çok yüksek düzeydedir. İlköğretim bir yana, yüksek öğrenim dahi hedefler arasına girmiş bulunmaktadır.

Karar Mekanizmaları ve Güç İlişkileri:

Göçer ve yerleşik ailelerde, karar verme süreçlerinin büyük paralellik gösterdiği görülmektedir. Çadırda yaşayan da, köy evinde yaşayan da, şehirde yaşayan da, aile içi görüşme ve değerlendirme yapmayı, karar alma sürecinin doğal bir parçası olarak görmektedir. Göçer geçmişi olmayan kentli ailelerde ya da geleneksel kırsal ailelerde, bunun ne ölçüde böyle olduğunu söylemek ayrı bir araştırma konusudur. Ancak, göçer Sarıkeçililer’de ve yerleşik durumdaki Sarıkeçililer’de, dikkat çekici bir “aile içi demokrasi”nin uygulanıyor olması, kökü çok eskilere giden bir göçer geleneğine ve 50-100 yıllık bir yerleşikliğin, bu geleneği hala bozmamış olduğuna işaret etmektedir.

Hem göçerlerde hem de yerleşiklerde, ekonomik durum ve mülkiyet durumu itibariyle belli farklılıklar olsa da, bu farklılıklar gruplaşmalara neden olmamakta ve hiyerarşik ya da güce dayalı yapılanmalara rastlanmamaktadır.

Anlaşmazlık konularında ise, her iki grupta da zaman zaman yaşanan ve kolay çözülen küçük anlaşmazlıklar dışında, ciddi durumlarla karşılaşmamaktadır; dolayısıyla bu konuda da, göçer ve yerleşik gruplar arasında paralellik bulunmaktadır.

Aileler Arası İlişkiler:

Aileler arası işbirliği ilişkilerinde ise, yerleşikliğin, göçer gelenekleri değiştirmeye başladığı görülmektedir. Göçer durumdaki ailelerde, “komşu dayanışması” ya da genel olarak dayanışma gibi kavramlar pek rol oynamazken ve aileler daha başına buyruk iken, yerleşiklerde komşu dayanışmasının ya da genel olarak dayanışmanın, bir kavram haline gelmeye başladığı görülmektedir. Göçer ailelerde, çadırlar arası etkileşimden çok, “yanyana göçme” şeklinde bir olgu olduğu görülmektedir. Herhangi bir sorun yaşayan iki komşu çadırın, çadırlarını söküp yollarını ayırmasından kolay bir

şey yoktur, ancak yerleşik iki komşu ailenin, herhangi bir sorun yaşanması durumunda, “evlerini söküp” yollarını ayırmaları kolay bir şey olmasa gerekir! Belki de bu zorunluluk, yerleşiklerde zaman içinde bir dayanışma duygusunun ve davranışının oluşmasını sağlamaktadır.

Araştırmanın dikkat çekici bulgularından birini, göçerlikten yerleşikliğe geçişte, aile içindeki karar alma süreci etkilenmezken, aileler arası ilişkilerde bir dayanışma davranışının gelişmesi oluşturmaktadır. Aslında bu durumun tersi beklenebilirdi, yani göçer ailelerin, hep birlikte karşı karşıya buldukları fiziksel ve sosyal sorunlar nedeniyle, daha fazla dayanışma içinde olmaları, yerleştikten sonra ise hayatlarını birbirlerinden daha bağımsız sürdürmeleri, hatta sabit konumları nedeniyle zorunlu sürtüşmelerin ortaya çıkması gibi. Ama gerçek bunun tam tersidir. Bu olgunun, göçerlerin “bağımsızlığı” ve yerleşikliğin sosyalleştirme etkisiyle ilgili olması mümkün görünmektedir.

Yerleşme süreci içinde, göçer ailelerin kendi iç yapıları değişmemekte, ama farklı ailelerin birlikte yaşamayı öğrenmesi gerekmektedir. Tek bir göçer aile, kendi içinde çok sıkı bağlantılara sahip bir yapı oluştururken, ailelerin oluşturduğu topluluk daha esnek bağlantılara sahip bir yapı oluşturmaktadır. Yerleşik hale gelince, tek aile hala sıkı bağlantılara sahip olma özelliğini korurken, ailelerin oluşturduğu topluluk da, daha sıkı bağlantılı hale gelmektedir.

2. DÜNYADA YAPILMIŞ GÖÇER ÇALIŞMALARIYLA BU ÇALIŞMANIN KARŞILAŞTIRILMASI

Dünyanın çeşitli coğrafyalarına dağılmış olan göçerlerle, ülkemizde göçer hayatı devam ettiren son örneklerden biri olan Sarıkeçili yörüklerinin yerleşme sorunları karşılaştırıldığında çoğunlukla benzer süreçlerin yaşanmakta olduğu göze çarpmaktadır. Yerleşik düzene geçişin geçmiş zamanlara göre daha zor hale geldiği ve günümüzde yerleşme denemesinde bulunan göçerlerin iş, eğitim ve uyum konusunda daha fazla sorun yaşadığı görülmektedir.

Göçerlerin yerleşik düzene geçişleri, Türkiye’de olduğu gibi dünyada da problemlili bir alan oluşturmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi, devlet Sarıkeçililer’e ev vermiş olmasına rağmen, gerekli iş desteğini ya da hayvancılık yapabilecekleri alanları sağlamadığı için, bu yerleştirme şekli başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Dünyada da benzer şekilde uygulanan yerleşim programlarının çoğunlukla başarıya ulaşamadığı görülmektedir. Bedeviler örneği, bunu çok iyi yansıtmaktadır. Geleneksel otlatma uygulamalarının devam ediyor olması ve planlanan yerleşimlerde iş fırsatları yaratımı konusundaki sorunlar, gerek Bedeviler’de gerekse de Sarıkeçililer’de yaşanan ortak sorunlardır. İsrail’deki Bedevi yerleşimleri örneğine bakıldığında, devletin Bedeviler’i planlanan yerleşimlere yönelttiği ve gerekli hizmetleri sağladığı halde, gereken sosyo-ekonomik ve kültürel desteğin sağlanmamış olması, yerleşik hayatta tutunmayı zorlaştırmaktadır. Yerleşik düzene geçme denemesinde bulunanlar ise, ya evlerinin yakınlarına inşa ettikleri kaçak yapılarla hayvancılığı sürdürmeyi denemekte ya da göçer hayatlarına geri dönmektedir. Bu anlamda Sarıkeçililer örneğinin dünya göçerleriyle kıyaslandığında en çok Bedeviler’le benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Teknolojik gelişimlerden ise, tüm dünyadaki göçerlerin etkilendiği gibi Sarıkeçililer’in de etkilendiği görülmektedir. Özellikle de, develerle ulaşımdan traktöre geçişin başlamış olması, sadece sarıkeçililerde değil, dünyanın başka göçer gruplarında da meydana gelen bir değişimdir. Yerleşik halde yaşamaya başlayan grupların da, bu teknolojik yeniliklerden faydalandığı ve değişime açık oldukları anlaşılmaktadır.

Dünyada göçerlerle ilgili olarak yapılan çalışmaların yöntemlerine bakıldığında ise, genellikle araştırılan grup ile bir süre kalınarak saha çalışmalarının yapıldığı ve derin mülakat uygulanarak verilerin toplandığı görülmektedir. Göçerlerle ilgili çalışmalarda anket yönteminin, oldukça az başvurulan bir yöntem olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Sarıkeçililer’le ilgili yapılan bu çalışmada da, grubun yanında kalınıp derin mülakat yapılarak veriler toplanmıştır. Bu anlamda, göçerlerle ilgili yapılmış çalışmalar yöntem bakımından büyük benzerlikler taşımaktadır.

Dünyadaki göçer çalışmalarında, aynı soydan gelen yerleşik ve göçer gruplarla ilgili genellikle bir karşılaştırmaya gidilmediği görülmektedir. Belirli bir göçer grubun

seçilip, onlarla ilgili verilerin ortaya konması söz konusudur. Bu çalışmanın, diğer çalışmalardan bir farkını, hem göçer, hem de aynı soydan gelen yerleşik ailelerin karşılaştırılmasının yapılmış olması oluşturmaktadır.

3. ÖNERİLER

Göçerlerin yerleşme sorununun, kendi iç dinamikleriyle gerçekleşmesinin çok zor görüldüğüne ve bunun ancak devlet desteği ve projelendirmesiyle mümkün olabileceğine daha önce işaret edilmişti. Böyle bir projenin nasıl “yapılmaması” gerektiğini, “Karaman’daki 88 ev” dramatik bir şekilde göstermektedir.

Böyle bir yerleşme projesinde, uzunca bir geçiş dönemi için, yerleşen göçerlerin hayvancılık yapabilmelerine olanak sağlanmalı, bu amaçla ahır inşaatı, yem desteği, işletme kredisi gibi faktörler dikkate alınmalıdır. Böyle yumuşak bir geçiş, göçerlerin yerleşikliği benimsemelerini kolaylaştıracak, işsizliğe yol açmayacak, çocukların ve gençlerin eğitimini mümkün kılacak ve onların meslek edinmelerini sağlayarak, uzun vadede geniş bir yelpaze içinde kentlileşmelerine olanak verecektir.

Edindiğimiz izlenim, bu türden olanaklar yaratıldığı takdirde, göçerlerin yerleşikliği tercih edeceği doğrultusundadır. Ancak, bu tür olanaklar yaratılarak, göçerler yerleşikliğe özendirilmeli midir? Bunu da, tartışmaya açık bir yaklaşım olarak görüyoruz. Çünkü, onları hala göçerliğe bağlayan güçlü damarlar vardır. Geçiş yolları probleminin çözülmesi ve yeterli otlakların tahsis edilmesi, büyük olasılıkla bu ailelerin göçerliği sürdürme kararıyla da sonuçlanabilecektir. Sonuçta, 250 aile için devletin bunu sağlaması, zor olmasa gerektir. Devlet katında bu iki seçeneğin tartışılmadığı ve göçerlerin tercihinine göre, yerleşikliğe geçme ya da göçerliği sürdürme alternatifleri için olanakların sunulması şeklinde herhangi bir düşüncenin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Kişisel görüşümüz, en azından göçerliği sürdürmek isteyen ailelere, bu seçeneğin de açık tutulmasının ve bunun gereklerinin sağlanmasının doğru olacağı yönündedir. Bu durumda, benzersiz bir yaşam biçiminin, kültürel bir zenginlik olarak daha uzun yıllar sürmesi mümkün görünmektedir.

Göçer yaşamın sürdürülmesi durumunda, geçiş ve otlakiye sorunu dışında, gösterilmesi gereken ilave bir duyarlılığın, göçer çocukların eğitimi olduğunu düşünüyoruz. Göçer yaşamı sürdürme özgürlüğünün, çocukların eğitim hakkını ellerinden almaması gerekmektedir. Çocuklar, altı aylarını geçirdikleri kışlaklarda düzenli eğitim almalıdırlar ve bu eğitim, bu çocukların göçer yaşamı kendi arzularıyla terketmesine ve bunun sonucu olarak, bakımsız kalacak sürüler nedeniyle, ailelerin göçer yaşamı sürdürememelerine yol açarsa, işte o zaman bunu, göçer yaşamın kaçınılmaz sonu olarak, doğal kabul etmek gerekir. Ama göçer yaşamın sonunun, ilgisizlikten, çaresizlikten ya da yerleşme baskısından gelmesi, bize doğru görünmemektedir.

SONUÇ

Göçer Sarıkeçili yörüklerinin ekonomik yapısıyla, yerleşik Sarıkeçili yörüklerinin ekonomik yapıları arasında radikal farklılıklar bulunmaktadır. Göçer ekonomi, son derece tek yönlü olup, tümüyle keçiye dayalı hayvancılıktan ibarettir. Yerleşik yörüklerin ekonomisinin ise tarım, hayvancılık, memuriyet gibi farklı dayanakları vardır.

Yerleşikliğe geçiş, aile içi ilişkileri etkilememiş ancak aileler arası ilişkileri olumlu yönde etkilemiştir. Göçer ailelerin hep birlikte karşı karşıya buldukları fiziksel ve sosyal sorunlar nedeniyle daha fazla dayanışma içinde bulunmaları beklenirken, araştırma sonuçları bunun tam tersini göstermektedir. Göçer ailelerde, aileler arası ilişkilerin daha esnek olduğu, yerleşik hale gelen ailelerde ise dayanışma davranışının öne çıktığı görülmektedir. Bunun bir yandan göçer yaşamın verdiği bağımsızlık duygusu ve göçer ailenin kendine yeten üretim yapısıyla, diğer yandan da yerleşikliğin sosyalleştirici etkisiyle açıklanabileceği anlaşılmaktadır.

Ne göçer, ne de yerleşik sistemlerde gruplaşmalara ve aile içindeki işbölümü ile ilgili geleneksel rollerin dışında güç ilişkilerine rastlanmamıştır.

Yerleşiklikteki ekonomik refah artışının, yerleşme için özendirici olduğu doğrudur. Ancak sadece özenme, yerleşmenin koşullarını yaratamamaktadır ve göçerlerin kendi olanak ve dinamikleriyle yerleşebilmeleri çok zor görünmektedir. Nitekim, Karaman'daki yerleşme girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmış ve bir kısım aileler göçer yaşama geri dönmüştür. Ancak bu dönüşün, romantik bir tercih olmayıp çaresizlikten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Devletin kapsamlı ve anlamlı bir projelendirmesi söz konusu olmazsa, artan geçiş ve otlak sorunları nedeniyle, göçer yaşamın yerleşikliğe alternatif bir yaşam sistemi olmak bir yana, bir sefalet durumuna dönüşmesi daha olası görünmektedir.

EKLER

1.ALAN ARAŞTIRMASI SORULARI	73
2.ÇADIRLARIN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ	74
3.HANELERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ	76
4.GÖÇER VE YERLEŞİK SARIKEÇİLİLER'İN FOTOĞRAFLARI	79

EK - 1. ALAN ARAŞTIRMASI SORULARI**Yerleşik ve Göçer Sarıkeçililer Alan Araştırması Soruları**

1. En çok neler üretilerek geçim sağlanıyor?
2. Aile içinde kimler, ne ölçüde üretime katkıda bulunuyor?
3. Üretilenlerin ne kadarını satıyor, ne kadarını kendileri kullanıyorlar?
4. Üretilen şeylerin satılmasında veya takasında kimler daha çok söz sahibi; ticari ilişkileri kimler hallediyor?
5. Üretim-tüketim ve satış süreçleri aile bazında mı gerçekleşiyor yoksa daha üst örgütlenme biçimleri söz konusu mu? (Ürünlerin pazarlanması nasıl gerçekleşiyor?)
6. Başlıca harcama kalemleri neler?
7. Banka ile ilişkileri var mı?
8. Hangi durumlarda kimlerden borç alıyorlar? Ya da alıyorlar mı?
9. Herhangi bir mülkiyete sahipler mi? Toprak, ev, sürü, vb...
10. Mirasta cinsiyet ayrımı var mı?
11. Ailede kararlar nasıl veriliyor? Son sözü kim söylüyor?
12. Aileler arasındaki işbirliği ve anlaşmazlık ilişkileri ne şekilde?
13. Ekonomik durumlar ve üretim becerileri arasındaki farklılıklar ya da başka faktörler gruplaşmalara neden oluyor mu?
14. Hiyerarşik ve güce dayalı yapılanmalar var mı?
15. Yerleşmek istiyorlar mı? / Yerleşmiş olmaktan memnunlar mı?

EK - 2. ÇADIRLARIN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ**Çadır 1****Çadırdaki Kişi Sayısı : 4**

Aile Reisi (25), okuma yazması yok.

Eşi (23), okuma yazması yok.

Çocuk sayısı : 2 (1,5 yaşında ve 3 aylık)**Hayvan Varlığı : 2** deve ve 130 keçi**Diğer Mal Varlığı : Karaman'da küçük tarla****Çadır 2****Çadırdaki Kişi Sayısı : 5**

Aile Reisi (38), ilkokul mezunu.

Eşi (37), okuma yazması yok.

Çocuk sayısı : 3 (8 yaşında bir erkek, 4 ve 10 yaşlarında iki kız)

2 çocuk ilkokula gidiyor fakat göç başlayınca okuldan alınıyorlar.

Hayvan Varlığı : 4 deve ve 200 keçi**Diğer Mal Varlığı : -----****Çadır 3****Çadırdaki Kişi Sayısı : 8**

Aile Reisi (60), okuma yazması yok.

Eşi (50), okuma yazması yok.

Çocuk sayısı : 6 (3 kız, 3 erkek)

Erkek çocuklar 12-18 yaşları arasında, kız çocukları için yaş belirtilmedi.

Hiçbiri okula gitmemiş.

Hayvan Varlığı : 150 keçi**Diğer Mal Varlığı : Traktör ve römork**

Çadır 4**Çadırdaki Kişi Sayısı : 7**

Aile Reisi (58), okuma yazması yok.

Eşi (56), okuma yazması yok.

Çocuk sayısı : 5 (4 kız, 1 erkek)

Çocuk yaşları sağlıklı belirtilmiyor. Bu beş çocuğun yaşlarının 16 ile 18 arasında olduğu belirtildi (!)

Çocuklar okula gitmemiş ama okuma yazma öğrenmişler.

Hayvan Varlığı : 6 deve ve 300 keçi

Diğer Mal Varlığı : Traktör ve römork

Çadır 5**Çadırdaki Kişi Sayısı : 7**

Aile Reisi (50), okuma yazması var.

Eşi (36), okuma yazması yok.

Çocuk sayısı : 5 (1 erkek, 4 kız)

Erkek çocuk 12 yaşında, kızların yaşları belirtilmedi.

Erkek çocuk kışın okula gidiyor.

Hayvan Varlığı : 200 keçi

Diğer Mal Varlığı : Traktör ve römork

Çadır 6

(Bu çadır, oba büyüğünün çadırı durumunda ve gecelediğimiz çadır)

Çadırdaki Kişi Sayısı : 5

Aile Reisi (60), okuma yazması var.

Eşi (55), okuma yazması yok.

Çocuk sayısı : 3 erkek

Yaşları 20-25 arasında. Okuma yazmaları yok.

Hayvan Varlığı : 500 keçi

Diğer Mal Varlığı : Traktör ve römork, Karaman'da 20 dönüm toprak, bu toprak üzerinde 1 ev, 1 boş durumda sığır ahır, 1 boş durumda koyun ağılı ve 1180 elma ağacı.

Çadır 7**Çadırdaki Kişi Sayısı : 4**

Aile Reisi (25), okuma yazması var.

Eşi (20), okuma yazması yok.

Çocuk sayısı : 2 kız (4 yaşında ve 6 aylık)**Hayvan Varlığı : 150 keçi****Diğer Mal Varlığı : -----****EK - 3. HANELERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ****BURDUR / AZİZİYE KÖYÜ****Hane 1****Hanedeki Kişi Sayısı : 3**

Aile Reisi (50), İlköğretim okulunda hizmetlilikten emekli

Yörük Kültürünü Yaşatma Derneği Üyesi

Folklor Derneği Başkanı

Ortaokul Mezunu

Eşi (45), Ev hanımı

İlkokul mezunu

Çocuk Sayısı : 1 kız (10 yaşında)

İlkokulda okuyor

Hayvan Varlığı : 2 inek, 2 düve, 1 dana**Diğer Mal Varlığı : 50 dönüm toprak ve oturdukları ev****Hane 2****Hanedeki Kişi Sayısı : 2**

Aile Reisi (70), Ormancılıktan emekli

İlkokul mezunu

Eşi (65), Ev hanımı

İlkokul mezunu

(Evlü bir kızları var, lise mezunu, Burdur'da yaşıyor ve çalışıyor.)

Hayvan Varlığı : 2 inek, 1 at ve tavuklar.

Diğer Mal Varlığı : 70 dönüm toprak ve oturdukları ev.

BURDUR / ESKİYERE KÖYÜ

Hane 1

Hanedeki Kişi Sayısı : 3

Aile Reisi (55), emekli öğretmen

Eşi (52), emekli öğretmen

(1 kız, 1 erkek çocukları var. Erkek çocukları ilköğretimde okuyor.

Kız çocukları ise Burdur'da yüksekokulda okuduğu için ailesiyle yaşamıyor).

Hayvan Varlığı : 2 inek

Diğer Mal Varlığı : 15 dönüm toprak ve oturdukları ev

Hane 2

Hanedeki Kişi Sayısı : 5

Aile Reisi (43), ilkokul mezunu

Eşi (40), ilkokul mezunu

Çocuk Sayısı : 3 (2 erkek, 1 kız)

(Erkek çocukları ilköğretim mezunu, kız çocukları ise halen ilköğretimde okuyor).

Hayvan Varlığı : 3 inek

Diğer Mal Varlığı : 20 dönüm toprak ve oturdukları ev

ISPARTA / SARIHABALI KÖYÜ

Hane 1

Hanedeki Kişi Sayısı : 2

Aile Reisi (74), okuma yazması var

Eşi (65), okuma yazması yok

(4 erkek ve 2 kız olmak üzere 6 çocukları var. Hepsi ilkokul mezunu,

şehirde yaşıyor ve çalışıyorlar).

Hayvan Varlığı : 1 inek

Diğer Mal Varlığı : 10 dönüm toprak ve oturdukları ev.

Hane 2

Hanedeki Kişi Sayısı : 4

Aile Reisi (50), ilkokul mezunu

Eşi (47), ilkokul mezunu

(3 çocukları var, biri ilkokula, biri liseye gidiyor ve beraber yaşıyorlar.

Diğer çocukları ise Süleyman Demirel Üniversitesi'nde okuyor).

Hayvan Varlığı : 1 inek

Diğer Mal Varlığı : 10 dönüm toprak, büyük bir kayık ve oturdukları ev

EK - 4. GÖÇER VE YERLEŞİK SARIKEÇİLİLER'İN FOTOĞRAFLARI**Resim 1.****Resim 2.**

Resim 3.

Resim 4.

Resim 5.

Resim 6.

Resim 7.

Resim 8.

Resim 9.

Resim 10.

Resim 11

Resim 12

Resim 13.

Resim 14.

Resim 15.

Resim 16.

Resim 17.

Resim 18.

Resim 19. Karaman'da Sarıkeçililer'e Devlet Tarafından Verilen Evler

Resim 20.

Resim 21. Burdur/Aziziye Köyü

Resim 22. Isparta/Sarihabalı Köyü

Resim 23.

Resim 24.

Resim 25

Resim 26

KAYNAKÇA

Aktan, Oğuz, Antalya Çevresinde ve Güney Anadolu'da Depreşen ve Dinen Konar-Göçer Asabiyeti, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

Aksoy, Erdal, Yörük ve Türkmenlerin Sosyo-Kültürel Yapısı : Kırıkkale Karakeçili Aşireti Örneği, Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Doktora Tezi, 2001.

Altunan, Sema, XVI. ve XVII. yy.'larda Rumeli Yörükleri ve Naldöken Yörük Grubu, Anadolu Üniversitesi, Tarih Bölümü, Doktora Tezi, 1999.

Arslan, Hüseyin, **16.yy. Osmanlı Toplumunda Yönetim, Nüfus, İskan, Göç ve Sürgün**, Birinci Basım, İstanbul : Kaknüs Yayınları, 2001.

Artun, Erman, Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

Bakır, İbrahim, Batı Toroslar'da Göçerlerin Yerleşme Mekan Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme, Selçuk Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Doktora Tezi, 1995.

Bayar, Muharrem, **Karakeçili Yörük Aşiretinin Eskişehir'e İskanı**, İstanbul : Lider Basımevi, 2004.

Bayar, Muharrem, Arşiv Vesikalarına Göre : Bolvadin ve Civarında İskan Edilmiş Türk Aşiretlerinden Karabağlı Aşiretinin İskanı, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

Barth, Fredrick, **Nomads of South Persia**, Boston : Little, Brown and Company, 1961.

Bates, G.Daniel, “Yoruk Settlement in Southeast Turkey”, **New York : A.J.F. Bergin Publishers Book**, 1980.

Beck, Lois, “Nomad, A Year in the Life of a Qashqa’i Tribesman in Iran”,
USA : University of California Press, 1991.

Chaliand, Gerard, **Göçebe İmparatorluklar**, Birinci Basım, İstanbul : Doğan Kitapçılık, 2001.

Chatty, Dawn, “The Pastoral Family and The Truck”, **New York : A.J.F. Bergin Publishers Book**, 1980.

Danner, Helmut – El-Rashidi, Maha, “Continuing Education and Community Development for Bedouin”, **Great Britain : Sussex Academic Press**, 1998.

Dulkadir, Hilmi, Sarıkeçililer, Adana : II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, 1991.

Dulkadir, Hilmi, Toros Sarıkeçilileri’nde Göçer Hayat ve Bu Hayatın Etrafında Teşekkül Eden Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya, Erciyes Üniversitesi, Halk Bilimi Yüksek Lisans Tezi, 1993.

Eickelman, Dale, “Being Bedouin : Nomads and Tribes in the Arab Social Imagination”, **Great Britain : Sussex Academic Press**, 1998.

Emiroğlu, Kudret – Aydın, Suavi, **Antropoloji Sözlüğü**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.

Ercenk, Giray, Antalya Bölgesi Yörükleri Göç Yolları, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

Erden, Atilla, *Günümüz Toros Yörüklerinden İzlenimler*, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

Fabietti, Ugo, “Coping with Change in Arabia : The Bedouin Community and the Idea of Development”, **Great Britain, Sussex Academic Press**, 1998.

Frantz, Charles, “The Open Niche, Pastoralism, and Sedentarization in the Mambila Grasslands of Nigeria”, **New York : A.J.F. Bergin Publishers Book**, 1980.

Ginat, Joseph, “The Preservation and Change in Bedouin Societies in Israel”, **Great Britain : Sussex Academic Press**, 1998.

Göçer, Ali, Aladağ (Karaevli, Karakoyunlu, Horzum, Müsürler, Honamlı, Karakeçili, Sarıkeçili, Keşefli) Yörüklerinin Dil, Folklor ve Halk Edebiyatı, Erciyes Üniversitesi, Halk Bilimi Yüksek Lisans Tezi, 1999.

Gökbilgin, Tayyib, **Rumeli’de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1957.

Güngör, Kemal, **Cenubi Anadolu Yürüklerinin Etno-Antropoljik Tetkiki**, Ankara : İdeal Basımevi, 1941.

Halaçoğlu, Yusuf, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, Ankara : Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991.

Halman, Talat, **Kaç/Göç : Göçebe Kültürü ve Türk Kültürü**, Türk(iye) Kültürleri, Derleyenler : Gönül Pultar-Tahire Erman, Ankara : Tetragon İletişim Hizmetleri A.Ş., 2005.

Harmandar, Şekure Şebnem, Ayvacık ve Ezine'de Yörük Folklorü ve Saha Çalışması, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.

Kalafat, Yaşar Kaya, Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnançları Karşılaştırması, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

Kaufmann, Jeffrey, "The Cactus Was Our Kin : Pastoralism in the Spiny Desert Southern Madagascar", **Great Britain : Sussex Academic Press**, 1998.

Khazanov, Anatoly, **Nomads and the Outside World**, İkinci Basım, USA : The University of Wisconsin Press, 1983.

Khazanov, Anatoly, "Pastoralists in the Contemporary World : Problem of Survival", **Great Britain : Sussex Academic Press**, 1998.

Krupnik, Igor, "Understanding Reindeer Pastoralism in Modern Siberia", **Great Britain : Sussex Academic Press**, 1998.

Medzini, Arnon, "Bedouin Settlement Policy in Israel, 1964-1996", **Great Britain : Sussex Academic Press**, 1998.

Lancaster, William – Lancaster, Fidelity, "Who Are These Nomads? What Do They Do? Continuities Change or Changing Continuities?", **Great Britain : Sussex Academic Press**, 1998.

Lindner, Rudi Paul, **Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar**, Birinci Baskı. Ankara : İmge Kitabevi Yayıncılık ve Paz.San. ve Tic.Ltd. Şti, 2000.

- Magnarella, Paul, Son Zamanlarda Susurluk İlçesi'nde Yörük Yaşamının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yönleri, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Mortensen, Inge Demant, **Nomads of Luristan**, Copenhagen : The Carlsberg Foundation, 1993.
- Oberling, Pierre, **The Qashqa'i Nomads of Fars**, Paris : The Hauge, 1974.
- Öztürk, Erol, Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri Ağzı, Selçuk Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Tezi, 2001.
- Polat, M.Said, **Selçuklu Göçerlerinin Dünyası**, İstanbul : Kitabevi, 2004.
- Salzman, Philip Carl, "Process of Sedentarization as Adaptation and Responce", **New York : A.J.F. Bergin Publishers Book**, 1980.
- Salzman, Philip Carl, "Processes of Sedentarization Among the Nomads of Baluchistan", **New York : A.J.F. Bergin Publishers Book**, 1980.
- Seyirci, Musa, Batı Akdeniz'de Yörükler, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Steward, Frank, "The Joz Musarrrib, An Unusual Form of Marriage Among the Arabs", **Great Britain : Sussex Academic Press**, 1998.
- Swidler, Nina, "Sedentarization and Modes of Economic Integration in the Middle East", **New York : A.J.F. Bergin Publishers Book**, 1980.
- Tapper, Richard, **Frontier Nomads of Iran**, United Kingdom : Cambridge University Press, 1997.

Taube, Erika, Altay'daki Tuva Göçmenleri Arasında Etnografik-Folkloristik Saha Çalışmalarında Edinilen Tecrübeler, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

Topkaraoğlu, Hüseyin, Serik ve Çevresinde Yaşayan Yörüklerde Adet ve İnanışlar, Fırat Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

Yalman, Ali Rıza, **Cenupta Türkmen Oymakları I**, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.

Yalman, Ali Rıza, **Cenupta Türkmen Oymakları II**, Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.

Yüncü, Ahmet, **Sarıkeçili Yörükleri**, Isparta : Tuğra Ofset, 1998.

Yıldırım, Ali, Cumhuriyet Dönemi İskan Politikaları (1923-1952), Anadolu Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

